

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu
– Ukrajina**

Anna Horelova

© 2024 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anna Horelova

Ekonomika a management

Název práce

Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina

Název anglicky

Economic development in the countries of the former Soviet Union – Ukraine

Cíle práce

Hlavním cílem práce je analyzovat hospodářský vývoj na Ukrajině ve zvoleném časovém období. Dílčím cílem práce je identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Ukrajiny.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných literárních a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s hospodářským vývojem vybrané země. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza. Aktuální data budou čerpána ze statistického úřadu vybrané země. V práci bude použita zejména metoda deskripce a analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Ukrajina, hospodářský vývoj, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, nezávislé země, mezinárodní vztahy

Doporučené zdroje informací

- BRČÁK, J. SEKERKA, B. STARÁ, D. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.
- GRIGORJEV, L. SALIHOV, M. GUAM. Sdvigi v ekonomike Azerbajdzana, Gruzii, Moldavii i Ukrainy, 1991-2006. 2007. 218s. ISBN 5-91150-004-3.
- GVOZDEV, N. The strange Death of Soviet communism, 2008. Dostupné online. ISBN 978-1-4128-0698-5.
- KASIANOV, G. Ukraina 1991-2007: ocherki novejshej istorii. 2008. 480 str. ISBN 978-966-1530-04-0.
- MIROSHNICHENKO, N. Kak ukraincy kapitalizm stroili. Novejschaya istoriya Ukrainy (1991-2001). 2008. 340s. ISBN 978-966-8722-01-1.

Předběžný termín obhajoby

2022/23 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 18. 8. 2022

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 27. 10. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 04. 02. 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2024

Poděkování

Ráda bych vyjádřila svou vděčnost všem, kteří mi pomohli při psaní této bakalářské práce. Nejprve bych touto cestou poděkovala Mgr. Elizbara Rodonaia, Ph.D. za jeho cenné rady, trpělivost a podporu během celého procesu, a také za odborné vedení při zpracování této práce. Děkuji také své rodině a kamarádům za jejich neustálou motivaci. Díky nim jsem získala sílu a odhodlání dokončit tuto práci.

Hospodářský vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu – Ukrajina

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou hospodářského vývoje v zemích bývalého Sovětského svazu, s důrazem na Ukrajinu. Cílem práce je zhodnotit klíčové faktory ovlivňující ekonomický vývoj Ukrajiny od rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 až po současnost. Metodologie zahrnuje analýzu dostupných statistických dat, literatury a politických dokumentů, které reflektují ekonomické trendy, reformy a výzvy, kterým Ukrajina čelí. Práce se zaměřuje na faktory jako jsou politická nestabilita, korupce, zahraniční investice, obchodní vztahy a geopolitické souvislosti, které mají vliv na ekonomický vývoj země. Výsledky ukazují na složitou povahu hospodářské transformace Ukrajiny a její výzvy v dosahování udržitelného ekonomického růstu a prosperity. Závěr práce shrnuje klíčové poznatky a navrhuje možná opatření pro podporu ekonomického rozvoje Ukrajiny v budoucnosti.

Klíčová slova: Ukrajina, hospodářský vývoj, hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, nezávislé země, mezinárodní vztahy

Economic development in the countries of the former Soviet Union - Ukraine

Abstract

This bachelor thesis focuses on analyzing the economic development in the countries of the former Soviet Union, with an emphasis on Ukraine. The aim of the thesis is to evaluate the key factors influencing Ukraine's economic development from the collapse of the Soviet Union in 1991 to the present. The methodology includes the analysis of available statistical data, literature, and political documents reflecting economic trends, reforms, and challenges facing Ukraine. The thesis focuses on factors such as political instability, corruption, foreign investment, trade relations, and geopolitical contexts that impact the country's economic development. The results highlight the complex nature of Ukraine's economic transformation and its challenges in achieving sustainable economic growth and prosperity. The conclusion summarizes key findings and proposes possible measures to support Ukraine's economic development in the future.

Keywords: Ukraine, economic development, gross domestic product (GDP), inflation, unemployment, independent countries, international relations

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	13
3.1 Hrubý domácí produkt (HDP).....	13
3.1.1 Definice a výpočet	14
3.1.2 Význam HDP jako měřítka ekonomické aktivity	15
3.1.3 Faktory ovlivňující HDP.....	16
3.2 Nezaměstnanost.....	17
3.2.1 Příčiny nezaměstnanosti	18
3.2.2 Dopady nezaměstnanosti na ekonomiku a společnost.....	20
3.3 Inflace.....	21
3.3.1 Definice a příčiny inflace.....	21
3.3.2 Druhy inflace	22
3.3.3 Důsledky inflace	24
3.4 Platební bilance	25
3.4.1 Význam a složky platební bilance	26
3.4.2 Vliv platební bilance na ekonomiku	27
3.5 Hospodářský cyklus	28
3.5.1 Fáze hospodářského cyklu	29
3.5.2 Příčiny a mechanismy cyklického vývoje	30
3.5.3 Důsledky změn v hospodářském cyklu	31
4 Vlastní práce.....	32
4.1 Historický vývoj ekonomiky na Ukrajině	32
4.1.1 Přehled vývoje HDP v období 2010-2022.....	33
4.1.2 Analýza změn v nezaměstnanosti v posledních desetiletích	35
4.2 Analýza HDP na Ukrajině.....	38
4.2.1 Trendy v HDP podle jednotlivých sektorů ekonomiky	40
4.2.2 Porovnání HDP s okolními zeměmi	45
4.3 Trendy v nezaměstnanosti na Ukrajině	46
4.3.1 Analýza sezonních výkyvů	47
4.3.2 Porovnání nezaměstnanosti mezi různými regiony Ukrajiny	49
4.4 Vliv inflace na hospodářství.....	51
4.4.1 Analýza míry inflace a jejího dopadu na spotřebitelské ceny	51
4.4.2 Příčiny a důsledky inflačních tlaků na ekonomiku.....	53

4.5	Analýza platební bilance Ukrajiny	54
4.5.1	Bilance obchodního salda a služeb	56
4.5.2	Zhodnocení vlivu zahraničního obchodu na platební bilanci	58
4.6	Charakteristika hospodářského cyklu na Ukrajině.....	59
4.6.1	Identifikace fází hospodářského cyklu v posledních letech.....	62
4.6.2	Analýza příčin a důsledků cyklického vývoje	63
5	Výsledky a diskuse	65
6	Závěr.....	66
7	Seznam použitých zdrojů.....	68
7.1	Literatura	68
7.2	Internetové zdroje.....	69
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	71
8.1	Seznam obrázků	71
8.2	Seznam tabulek.....	71
8.3	Seznam grafů.....	71
8.4	Seznam zkratk.....	72
9	Přílohy	73

1 Úvod

Hospodářský vývoj zemí vzešlých z rozpadu Sovětského svazu představuje významnou kapitolu moderní historie, přičemž Ukrajina hraje v tomto příběhu klíčovou roli. Od získání nezávislosti v roce 1991 prošla Ukrajina bouřlivou cestou, kterou značily politické, sociální a hospodářské otřesy.

S důrazem na Ukrajinu se tato práce snaží analyzovat hospodářský vývoj země, zejména se zaměřením na ukazatele jako je růst hrubého domácího produktu (HDP), míra inflace a nezaměstnanost. Skrze zkoumání těchto ukazatelů v kontextu relevantních historických, politických a sociálně-ekonomických souvislostí si klade za cíl poskytnout komplexní pochopení výzev a příležitostí, které formovaly ekonomickou krajinu Ukrajiny.

Dále se tato práce zaměří na vzájemné působení hospodářských politik Ukrajiny, mezinárodních vztahů a jejího přechodu z centrálně plánované ekonomiky na tržně orientovaný systém. Skrze multidimenzionální analýzu, která zahrnuje jak vnitřní, tak vnější faktory, si klade za cíl poskytnout vhled do složitostí ekonomického putování Ukrajiny a jeho dopadů na budoucí trajektorii.

Prostřednictvím zkoumání hospodářského vývoje Ukrajiny v širším rámci postsovětských států se tato práce snaží přispět k existujícímu korpusu znalostí o tranzitivních ekonomikách a zároveň poskytnout cenné poznatky pro tvůrce politik, badatele a zúčastněné strany, které jsou zajímány o trvalou ekonomickou transformaci Ukrajiny.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem práce je analyzovat hospodářský vývoj na Ukrajině ve zvoleném časovém období. Dílčím cílem je identifikovat hlavní faktory ovlivňující hospodářský vývoj Ukrajiny.

2.2 Metodika

Bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních částí: teoretické a praktické. V teoretické části bakalářské práce jsou zahrnuty definice klíčových pojmových termínů, jako je hrubý domácí produkt (HDP), nezaměstnanost, inflace, platební bilance a hospodářský cyklus. Je poskytnut přehled historického vývoje ukrajinské ekonomiky a identifikovány klíčové ekonomické ukazatele. Informace je zpracována pomocí odborné literatury, čerpány jsou rovněž aktuální informace z odborných literárních a internetových zdrojů.

V praktické části je proveden detailní rozbor hospodářského vývoje na Ukrajině. Je provedena analýza historického vývoje ekonomiky na Ukrajině, hodnocení současného stavu a identifikace hlavních výzev a problémů. Důležitou částí je zhodnocení faktorů ovlivňujících hospodářský vývoj, jako je politická stabilita, zahraniční vztahy a vnitřní faktory jako korupce či institucionální rámec. Všechny informace jsou poskytnuty od roku 2000 do současnosti. Také v bakalářské práci je provedena statistická analýza dat, která jsou získána ze statistického úřadu Ukrajiny. Tato analýza umožní detailní zkoumání a interpretaci datových sad v souvislosti s danou problematikou. Aktuální informace a statistické údaje poskytnuté statistickým úřadem Ukrajiny jsou klíčovým zdrojem dat pro praktickou část. Metoda deskripce a analýzy je použita k podrobnému popisu a interpretaci těchto dat, což umožní lepší porozumění zkoumané problematice a poskytne podklad pro formulaci závěrů a doporučení v rámci bakalářské práce pro zlepšení hospodářské situace na Ukrajině.

Bohužel kvůli válce na Ukrajině nejsou statistické údaje aktualizovány, a ne všechny údaje se do dnešního dne podařilo dohledat. Tato situace vede k omezené dostupnosti informací a ztížené analýze ekonomických údajů.

3 Teoretická východiska

Ukrajina, jako jedna z klíčových zemí bývalého Sovětského svazu, se od rozpadu tohoto impéria v roce 1991 snažila vybudovat stabilní a prosperující ekonomiku. Nicméně, cesta k hospodářskému rozvoji byla poznamenána různými výzvami a složitými faktory. Tato část práce se zaměřuje na analýzu teoretických východisek, které formují hospodářský vývoj na Ukrajině. Zahrnuje zkoumání historického kontextu, politických a institucionálních faktorů, geopolitického prostředí, strukturálních změn a mezinárodních vztahů, které ovlivňují ekonomický růst a stabilitu země. Porozumění těmto teoretickým východiskům je klíčové pro identifikaci možností a výzev, které stojí před Ukrajinou v cestě k udržitelnému rozvoji (Kasianov, 2008).

3.1 Hrubý domácí produkt (HDP)

HDP, neboli hrubý domácí produkt, je ekonomický ukazatel, který měří celkovou hodnotu všech finálních statků a služeb vyprodukovaných v rámci daného území za určité období, obvykle za rok nebo čtvrtletí. HDP je klíčovým ukazatelem ekonomické aktivity a míry prosperity dané země. Jeho výpočet zahrnuje součet soukromého i veřejného spotřebitelského výdaje, investic, vývozu a dovozu zboží a služeb. HDP může být použit k porovnání ekonomické výkonnosti mezi různými zeměmi nebo k analýze ekonomického růstu nebo recese v čase (Kadeřábková, 2003).

Hrubý domácí produkt (HDP) je ekonomický ukazatel, který měří celkovou hodnotu všech finálních statků a služeb vyprodukovaných v určité zemi za konkrétní období, obvykle za rok nebo čtvrtletí. Tento ukazatel poskytuje důležitý údaj o velikosti a výkonnosti ekonomiky dané země (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

HDP se skládá ze čtyř hlavních složek:

1. Osobní spotřeba – zahrnuje spotřebu všech finálních statků a služeb domácnostmi, jako jsou potraviny, oblečení, bydlení, zábava apod.
2. Investice – zahrnují výdaje na kapitálová aktiva, jako jsou stroje, zařízení, nemovitosti, které slouží k výrobě zboží a poskytování služeb.
3. Spotřeba vlády – zahrnuje výdaje vlády na statky a služby pro veřejnost, jako jsou zdravotní péče, školství, obrana a infrastruktura.
4. Čistý export – rozdíl mezi exportem a importem zboží a služeb (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

HDP může být vypočítán pomocí několika metod, mezi které patří výdajová metoda, příjmová metoda a hodnotová metoda. Každá z těchto metod poskytuje odlišné pohledy na ekonomiku a může být využita v různých kontextech (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

HDP je klíčovým indikátorem ekonomického růstu a prosperity země. Růst HDP naznačuje, že ekonomika roste a spotřeba zboží a služeb se zvyšuje, což může vést k většímu blahobytu obyvatelstva. Naopak, pokles HDP může signalizovat recesi nebo ekonomickou krizi, která může mít negativní dopady na zaměstnanost, příjmy a životní úroveň obyvatelstva (Kadeřábková, 2003).

3.1.1 Definice a výpočet

HDP je měřítko ekonomické aktivity v určité zemi za určité období, obvykle za rok nebo čtvrtletí. Představuje celkovou hodnotu všech finálních statků a služeb vyprodukovaných v rámci daného území (Soukup a spol., 2010).

Existuje několik metod výpočtu HDP, které poskytují různé pohledy na ekonomiku země. Mezi hlavní metody patří výdajová metoda, příjmová metoda a hodnotová metoda. Zde je jejich stručný popis spolu s příklady (Soukup a spol., 2010):

1. Výdajová metoda:

- HDP podle Soukupa a spol. (2010) je měřen jako celková suma výdajů na finální statky a služby vyprodukované v dané ekonomice.

$$\text{- Vzorec: } HDP = C + I + G + (X - M) \quad (1)$$

- Kde:

- C = osobní spotřeba domácností

- I = investice

- G = vládní výdaje na spotřebu a investice

- X = export

- M = import

2. Příjmová metoda:

- HDP podle Soukupa a spol. (2010) je měřen jako celkové příjmy generované výrobou statků a služeb v dané ekonomice.

$$\text{- Vzorec: } HDP = \text{mzdy} + \text{nájemné} + \text{zisky} + \text{daně} - \text{dotace} \quad (2)$$

Kde:

- mzdy = platy a mzdy zaměstnanců

- nájemné = příjmy z pronájmu produktivních prostředků
- zisky = zisk z podnikání
- daně a dotace jsou čisté daně a dotace vlády

3. Hodnotová metoda:

- HDP je měřen jako hodnota výroby statků a služeb v dané ekonomice.
- Tato metoda je založena na cenách, za které jsou statky a služby prodány na trhu

(Soukup a spol., 2010).

Samotné metody výpočtu HDP poskytují různé pohledy na ekonomiku země a mají své výhody a nevýhody. Podívejme se podrobněji na každou z těchto metod (Jurečka, Macháček, 2023):

Tabulka (tabulka 1, s.74) poskytuje přehled o různých metodách výpočtu HDP a jejich výhodách a nevýhodách. Každá metoda má své specifika a přispívá k celkovému pochopení ekonomického vývoje země. Je důležité vybírat vhodnou metodu v závislosti na konkrétním účelu analýzy. Kombinované použití těchto metod může poskytnout komplexnější a vyváženější pohled na ekonomiku (Jurečka, Macháček, 2023).

3.1.2 Význam HDP jako měřítka ekonomické aktivity

Hrubý domácí produkt (HDP) je jedním z nejdůležitějších ukazatelů ekonomické aktivity a prosperity země. Jeho význam spočívá v mnoha aspektech, které odrážejí rozsah jeho použití jako měřítka ekonomické výkonnosti (Brčák, Sekera, Stará, 2014):

1. Měření ekonomické výkonnosti: HDP poskytuje kvantitativní měřítko celkového objemu produkce v ekonomice. To zahrnuje veškeré statky a služby vyrobené v zemi během určitého období, obvykle za rok. Tímto způsobem HDP umožňuje porovnání ekonomické výkonnosti mezi zeměmi a sledování změn v čase, což je klíčové pro posuzování hospodářského růstu a rozvoje.

2. Hodnocení růstu a recese: Růst HDP naznačuje zvýšení ekonomické aktivity a prosperity, zatímco pokles HDP může signalizovat recesi či ekonomickou stagnaci. Tímto způsobem HDP pomáhá hodnotit hospodářský cyklus a formovat politiku hospodářského růstu, což má klíčový vliv na zaměstnanost, příjmy obyvatel a celkovou životní úroveň.

3. Stanovení politických priorit: Vlády často používají HDP k hodnocení úspěchu svých politických programů a formulaci budoucích politických priorit. Růst HDP může být také indikátorem úspěšné ekonomické politiky a slouží jako podklad pro plánování rozpočtu a investičních rozhodnutí.

4. Srovnávání mezi zeměmi: HDP umožňuje srovnání ekonomické výkonnosti mezi různými zeměmi a regiony. Tento přístup je užitečný pro mezinárodní benchmarking a identifikaci trendů a rozdílů v ekonomickém rozvoji. To může poskytnout cenné poznatky pro formulaci politik a strategií pro hospodářský růst a rozvoj.

5. Rozdělování zdrojů: Výška HDP ovlivňuje schopnost vlády investovat do základních služeb a infrastruktury, jako jsou zdravotnictví, vzdělávání a doprava. Vyšší HDP často znamená větší dostupnost zdrojů pro veřejné investice, což může vést k lepší kvalitě života a větší konkurenceschopnosti země (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

Celkově lze říci, že HDP je klíčovým indikátorem pro měření ekonomické aktivity a prosperity země a hraje důležitou roli ve formulaci politik a rozhodování ve vládách i v podnikatelském prostředí. Jeho komplexní analýza a interpretace poskytuje cenné informace pro hospodářské plánování a strategická rozhodnutí.

3.1.3 Faktory ovlivňující HDP

Různé faktory ovlivňují Hrubý domácí produkt (HDP) země, což je klíčový ukazatel ekonomické aktivity a výkonu. Podívejme se na ně podrobněji:

1. Úroveň poptávky:

- Spotřebitelská poptávka: Úroveň spotřebitelské poptávky po zboží a službách ovlivňuje množství a rozsah ekonomické aktivity. Vyšší spotřeba obvykle znamená vyšší HDP.
- Firemní investice: Investice firem do nových zařízení, technologií a výrobních kapacit mohou také stimulovat ekonomiku a přispět k růstu HDP.

2. Investice

- Investice do kapitálových statků, jako jsou budovy, vybavení a infrastruktura, mohou zvýšit produktivitu a výkon ekonomiky, což má pozitivní dopad na HDP.

3. Vládní výdaje:

- Vládní investice: Investice do infrastruktury, zdravotnictví, vzdělávání a dalších veřejných služeb mohou podporovat růst HDP a zlepšovat kvalitu života občanů.
- Sociální programy: Vládní výdaje na sociální programy, jako jsou dávky nezaměstnanosti a sociální podpora, mohou ovlivnit kupní sílu a spotřebu obyvatelstva.

4. Export a import:

- Export: Vyšší export znamená příjmy pro ekonomiku a přispívá k růstu HDP.
- Import: Vyšší dovoz může konkurovat místní výrobě a snižovat domácí HDP.

5. Makroekonomické politiky:

- Měnová politika: Centrální banka může regulovat úrokové sazby a měnovou nabídku, což ovlivňuje úroveň investic, spotřebu a poptávku v ekonomice.
- Fiskální politika: Vláda může upravovat daně a vládní výdaje, aby ovlivňovala celkovou poptávku v ekonomice a podporovala růst HDP.

6. Průmyslová výroba:

- Růst průmyslové výroby obvykle znamená vyšší HDP, protože průmyslový sektor je často velkým tvůrcem hodnoty v ekonomice.

7. Technologický pokrok:

- Inovace a technologický pokrok mohou zvyšovat efektivitu a produktivitu v ekonomice, což vede k růstu HDP.

8. Demografické faktory:

- Velikost pracovní síly, míra nezaměstnanosti a demografické trendy mohou ovlivnit množství práce a poptávku po zboží a službách, což má dopad na HDP (Pavelka,2010).

Tyto faktory jsou vzájemně provázané a společně tvoří složité ekonomické prostředí, které ovlivňuje HDP země. Přesná dynamika a váha každého faktoru se může lišit v závislosti na konkrétní ekonomice a jejích specifických podmínkách.

3.2 **Nezaměstnanost**

Nezaměstnanost je stav, kdy lidé, kteří jsou schopni a ochotni pracovat za plat, nemohou najít práci. Jedná se o klíčový ukazatel ekonomického zdraví a sociální stability země. Existuje několik typů nezaměstnanosti, včetně:

1. **Cyklická nezaměstnanost:** Je způsobena poklesem ekonomické aktivity během recese nebo hospodářské krize. V těchto obdobích firmy snižují produkci a propouštějí zaměstnance.

2. **Strukturální nezaměstnanost:** Vzniká v důsledku nerovnováhy mezi požadavky na pracovní sílu a schopností lidí splnit tyto požadavky. Například pokud jsou pracovníci bez pracovních dovedností, které jsou potřeba v daném odvětví.

3. **Frikční nezaměstnanost:** Je způsobena přechodem lidí mezi pracovními místy nebo do nového zaměstnání. Obvykle je krátkodobá a vzniká během procesu hledání práce.

4. Systémová nezaměstnanost: Tento druh nezaměstnanosti může nastat v důsledku strukturálních změn v ekonomice, politických rozhodnutí nebo technologického pokroku, které způsobí trvalé změny v trhu práce.

Nezaměstnanost má značný dopad na jednotlivce i společnost jako celek. Může vést k finančním obtížím, snížení životní úrovně, zhoršení duševního a fyzického zdraví a sociálnímu vyloučení. Snížení míry nezaměstnanosti je důležitým cílem pro ekonomiku a může být dosaženo pomocí různých politik a opatření, jako jsou aktivní pracovní trhy, odborná příprava a vzdělávání, podpora podnikání a ekonomický růst (Lipovská, 2017).

Výpočet míry nezaměstnanosti podle Lipovské (2017) se provádí pomocí následujícího vzorce:

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{Počet nezaměstnaných osob}}{\text{Pracovní síla}} \times 100 \quad (3)$$

Kde:

- Počet nezaměstnaných osob: Počet lidí ve věku pracovní aktivity, kteří nejsou zaměstnání, ale jsou ochotni a aktivně hledají práci.
- Pracovní síla: Celkový počet lidí ve věku pracovní aktivity, kteří jsou zaměstnání nebo jsou nezaměstnaní a aktivně hledají práci.

Míra nezaměstnanosti se obvykle vyjadřuje jako procento a poskytuje důležitý údaj pro hodnocení stavu trhu práce v ekonomice. Čím nižší je míra nezaměstnanosti, tím lepší je obvykle situace na trhu práce, přičemž nulová míra nezaměstnanosti není realistická ani žádoucí vzhledem k cyklickým a strukturálním faktorům ovlivňujícím trh práce.

3.2.1 Příčiny nezaměstnanosti

Samotná nezaměstnanost může mít mnoho podob a různorodé příčiny, které mohou být individuální nebo systémové. Některé z hlavních faktorů zahrnují:

1. Ekonomický pokles: Hospodářské krize, recese nebo dokonce cyklické změny v ekonomice mohou vést k poklesu poptávky po produktech a službách, což může způsobit, že firmy budou propouštět zaměstnance, aby snížily náklady a udržely se na trhu.
2. Technologický pokrok: Automatizace a digitalizace mohou nahrazovat lidskou práci v některých odvětvích, což může vést ke ztrátě pracovních míst. Nové technologie mohou také vyžadovat nové dovednosti, které někteří lidé nemají.

3. Strukturální změny: Strukturální nezaměstnanost může nastat, když se poptávka na trhu práce neshoduje s nabídkou pracovní síly. To může být způsobeno změnou struktury ekonomiky, například přechodem od průmyslové výroby k službám.

4. Nedostatečné vzdělání a dovednosti: Lidé s nedostatečným vzděláním nebo zastaralými dovednostmi mohou mít obtíže najít si práci v moderní ekonomice. Zlepšení vzdělání a odborného výcviku může pomoci snížit míru nezaměstnanosti.

5. Nedostatečná poptávka po pracovní síle: V některých regionech může být omezená poptávka po pracovní síle kvůli ekonomickým, demografickým nebo geografickým faktorům, což může vést k vyšší míře nezaměstnanosti.

6. Politické a regulační faktory: Politická rozhodnutí a regulační opatření mohou mít vliv na podnikatelské prostředí a rozhodování firem o zaměstnanosti. Nejednotná politika nebo přílišná regulace může brzdit tvorbu pracovních míst.

7. Demografické změny: Změny v demografii, jako je stárnutí populace nebo migrace, mohou mít vliv na trh práce a mohou vést k různým formám nezaměstnanosti, včetně strukturální nezaměstnanosti (Kadeřábková, 2003).

Každá z těchto příčin může mít své specifické dopady a vyžaduje diferencovaný přístup při hledání řešení pro snížení míry nezaměstnanosti.

Jsou některé příklady příčin nezaměstnanosti:

Tabulka 2: Příklady příčin nezaměstnanosti

Příčiny nezaměstnanosti	Příklad
Automatizace v průmyslu	Firmy nahrazují lidskou práci stroji a roboty.
Změny v poptávce	Snížení poptávky po určitém produktu vede k propouštění zaměstnanců.
Bankrot podniku	Krach společnosti znamená ztrátu pracovních míst pro její zaměstnance.
Sezónní fluktuace	Lidé v odvětvích jako turismus jsou zaměstnaní mimo sezónu.
Outsourcing	Firmy přesouvají část svých operací do zemí s nižšími náklady na práci.
Změny ve vládní politice	Zavedení nových regulačních opatření může vést k propouštění zaměstnanců.
Ekonomické krize	Recese a finanční krize mohou vést k masovému propouštění.

Zdroj: vlastní zpracování dle, Kadeřábková (2003)

3.2.2 Dopady nezaměstnanosti na ekonomiku a společnost

Nezaměstnanost má značný dopad jak na ekonomiku, tak i na společnost jako celek.

Zde jsou některé z hlavních dopadů nezaměstnanosti na ekonomiku:

1. Snížení spotřeby: Když lidé ztratí zaměstnání nebo mají obavy o svou budoucnost, často omezí své výdaje na nezbytné potřeby. To může způsobit pokles poptávky po zboží a službách, což negativně ovlivňuje růst ekonomiky.

2. Ztráta daňových příjmů: Nezaměstnaní lidé přispívají méně do státní pokladny prostřednictvím daní z příjmů. To může znamenat snížení celkových daňových příjmů, což omezuje financování vládních programů a veřejných investic.

3. Náklady na sociální dávky: Vláda často musí poskytovat podporu nezaměstnaným formou sociálních dávek nebo podpory v nezaměstnanosti. Tyto náklady mohou být vysoké a zatěžovat státní rozpočet.

4. Ztráta lidského kapitálu: Nezaměstnanost může vést k ztrátě lidského kapitálu, tj. dovedností, znalostí a zkušeností pracovníků. Tato ztráta může dlouhodobě omezovat schopnost ekonomiky růst a inovovat (Klíma, 2004).

Dopady nezaměstnanosti na společnost:

1. Sociální napětí: Nezaměstnanost může způsobit zvýšené sociální napětí a neklid v obecnosti. Lidé mohou být frustrováni a nespokojeni se svou situací, což může vést k protestům a nepokojům.

2. Zhoršení zdravotního stavu: Lidé trpící nezaměstnaností mohou čelit zvýšenému stresu a úzkosti, což může negativně ovlivnit jejich fyzické a duševní zdraví. Mohou se objevit zdravotní problémy jako deprese, úzkost nebo chronické onemocnění.

3. Rodinné problémy: Finanční nestabilita spojená s nezaměstnaností může způsobit napětí a konflikty v rodině. To může vést k rozpadu vztahů, rozvodům a problémům s dětmi.

4. Ztráta sebevědomí: Nezaměstnanost může vést k poklesu sebevědomí a sebeúcty. Lidé mohou začít pochybovat o svých schopnostech a hodnotě, což může mít negativní dopad na jejich životní úspěch a pohodu.

5. Zvýšená kriminalita: Nezaměstnaní lidé mohou být náchylnější k účasti na nelegálních aktivitách jako je krádež, podvody nebo prodej drog. Tento jev může vést k zvýšené kriminalitě a narušení bezpečnosti ve společnosti (Klíma, 2004).

Zmírňování dopadů nezaměstnanosti vyžaduje komplexní a koordinované úsilí vlády, podniků a dalších relevantních aktérů. To může zahrnovat opatření jako je podpora zaměstnanosti, investice do vzdělání a odborného výcviku, sociální zabezpečení a stimulace ekonomiky.

3.3 Inlace

Inlace je ekonomický fenomén, který se vyznačuje trvalým zvyšováním cen zboží a služeb v ekonomice. Je měřena pomocí ukazatelů jako inflační míra, která vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny za určité období. Existují různé typy inflace, včetně mírné inflace, která je stabilní, a hyperinflace, která je extrémní a má devastující důsledky. Příčiny inflace zahrnují změny v poptávce, nákladech na výrobu a monetární politice. Důsledky inflace zahrnují ztrátu kupní síly, nejistotu na trhu a sociální nepokoje. Je důležité správně monitorovat a řídit inflaci pro udržení hospodářské stability (Civín, 2018).

3.3.1 Definice a příčiny inflace

Inlace je ekonomický jev, kdy dochází k trvalému a obecnému zvyšování cen zboží a služeb v ekonomice. Tento jev vede ke snižování kupní síly peněz, což znamená, že za stejnou částku peněz lze koupit méně zboží a služeb. Inlace je často měřena pomocí inflační

míry, která vyjadřuje procentní změnu cenové hladiny za určité období, typicky za rok (Civín, 2018).

Příčiny inflace:

1. Poptávková inflace: Dochází k nárůstu poptávky po zboží a službách v ekonomice, přičemž dodávka nemusí držet krok. V důsledku toho mohou firmy zvyšovat ceny, protože mají dostatečnou poptávku.

2. Nákladová inflace: Když náklady na výrobu zboží a služeb rostou, mohou firmy zvýšit ceny, aby pokryly tyto náklady. To se může stát kvůli zvýšením cen surovin, energií, pracovní síly atd.

3. Měnová inflace: Pokud centrální banka vydává příliš mnoho peněz do oběhu, což se obvykle děje tiskem peněz nebo zvýšením úrokových sazeb, může to vést k inflaci. Více peněz v oběhu vede ke znehodnocení měny a zvyšování cen.

4. Inflace očekávání: Když lidé očekávají budoucí inflaci, mohou zvýšit ceny zboží a služeb dříve, než se inflace skutečně stane. To může vést k sebetvrzujícímu cyklu inflace (Civín, 2018).

Porozumění těmto faktorům je důležité pro správné řízení ekonomiky a minimalizaci negativních dopadů inflace na společnost.

3.3.2 Druhy inflace

Existují různé druhy inflace, které se liší podle příčin a charakteristik. Mezi hlavní druhy inflace patří:

1. Demanžní inflace: Tento typ inflace vzniká v důsledku přetrvávajícího nadměrného poptávání po zboží a službách, což vede k růstu cen. Demanžní inflace je často spojena s dobou hospodářské prosperity a rostoucí spotřebitelskou poptávkou.

2. Nákladová inflace: Tento typ inflace vzniká v důsledku zvýšení nákladů na výrobu zboží a služeb, což vede k růstu cen. Nákladová inflace může být způsobena zvýšením cen surovin, energií, pracovních sil nebo zvýšením daní a poplatků.

3. Očekávaná inflace: Tento typ inflace vzniká v důsledku očekávání spotřebitelů a firem, že ceny budou v budoucnu růst. Pokud spotřebitelé a firmy očekávají inflaci, mohou podporovat růst cen tím, že zvýší své ceny a platy. To může vést k rostoucím cenovým tlakům a dalšímu růstu inflace.

4. Hyperinflace: Tento extrémní typ inflace se vyznačuje extrémním a neudržitelným růstem cen, který může být tak vysoký, že znehodnocuje měnu a ničí ekonomiku země.

Hyperinflace může být způsobena různými faktory, včetně přílišného tisku peněz centrální bankou, politické nestability nebo válečného konfliktu (Civín, 2018).

Každý z těchto druhů inflace má své vlastní charakteristiky a dopady na ekonomiku a společnost. Porozumění těmto druhům inflace je důležité pro správné řízení měnové politiky a udržení cenové stability v ekonomice.

Vzorec podle Černohorskýho (2020) pro výpočet inflace je následující:

$$Inflace(\%) = \left(\frac{CPI_{nové\ období} - CPI_{předchozí\ období}}{CPI_{předchozí\ období}} \right) \times 100 \quad (4)$$

Kde:

- $CPI_{nové\ období}$ je spotřebitelský cenový index (CPI) v aktuálním období,
- $CPI_{předchozí\ období}$ je spotřebitelský cenový index v předchozím období.

Tento vzorec vypočítá procentuální změnu mezi CPI v aktuálním období a CPI v předchozím období, což nám dá inflaci jako procento.

Vzorec pro výpočet inflace je založen na porovnání spotřebitelského cenového indexu (CPI) v různých časových obdobích. Spotřebitelský cenový index je měřítko změn cen zboží a služeb, které spotřebitelé běžně kupují.

Zde je podrobnější vysvětlení jednotlivých částí vzorce:

1. Spotřebitelský cenový index (CPI): Je to míra, která sleduje změny cenové hladiny určitého koše zboží a služeb, které spotřebitelé pravidelně kupují. CPI se obvykle sestavuje z širokého spektra výrobků, včetně potravin, bydlení, dopravy, zdravotní péče atd.

2. CPI nového období: Tento CPI odpovídá aktuálnímu časovému období, pro které se provádí výpočet inflace.

3. CPI předchozího období: Tento CPI odpovídá předchozímu časovému období, s nímž je aktuální období porovnáváno.

Výpočet inflace zahrnuje porovnání těchto dvou CPI a vyjádření jejich rozdílu jako procentuální změny. Tato procentuální změna nám potom poskytuje míru inflace za dané období. Čím vyšší je hodnota inflace, tím rychleji rostou ceny v ekonomice (Černohorský, 2020).

Výpočet inflace je klíčový pro sledování cenové stability a makroekonomického vývoje v dané zemi. Často je používán centrálními bankami, vládními agenturami a ekonomy k monitorování inflačního tlaku a přijímání vhodných hospodářských politik.

3.3.3 Důsledky inflace

Důsledky inflace mohou být rozmanité a ovlivňují různé oblasti ekonomiky a společnosti. Zde jsou některé z hlavních důsledků inflace:

1. Ztráta kupní síly: Inflace snižuje hodnotu peněz a vede k poklesu kupní síly. To znamená, že lidé za stejnou částku peněz nakoupí méně zboží a služeb, což může vést ke snížení životní úrovně a vyššímu ekonomickému tlaku na domácnosti.

2. Nepředvídatelnost a nejistota: Vysoká inflace může vytvářet nepředvídatelné podmínky pro podnikání a investice. Firmy se mohou těžko plánovat do budoucna kvůli nejistotě ohledně budoucích cen a nákladů, což může vést k opatrnosti a menším investicím.

3. Snížená hodnota úspor: Lidé, kteří mají úspory uložené v penězích, mohou vidět snížení reálné hodnoty svých úspor v důsledku inflace. Pokud inflace přesahuje úrokové sazby na běžných účtech nebo spořicíh účtech, může to vést ke skutečné ztrátě hodnoty úspor.

4. Důsledky pro důchodce: Důchodci jsou často zranitelnou skupinou, protože jsou závislí na pevných důchodech. Pokud inflace převyšuje zvýšení důchodů, mohou důchodci čelit snížené kupní síle svých důchodů a obtížnějším životním podmínkám.

5. Sociální a politické nestability: Extrémní inflace může vést k sociálním nepokojům a politické nestabilitě. Lidé jsou nespokojeni s rychlým poklesem kupní síly peněz a životními podmínkami, což může vyústit v protesty, demonstrace a politické změny.

6. Růst nákladů podnikání: Inflace může zvýšit náklady podniků na výrobu a poskytování služeb. To může vést k růstu cen výrobků a služeb a/nebo k útlumu podnikání a investic, což má potenciál negativně ovlivnit hospodářský růst a zaměstnanost (Jeníček, Foltýn, 2003).

Tyto důsledky inflace ukazují, že stabilní cenová hladina je klíčová pro udržení hospodářské prosperity a sociální stability. Centralizovaná banka a vhodná monetární politika hrají klíčovou roli při řízení inflace a minimalizaci jejích negativních dopadů.

3.4 Platební bilance

Platební bilance je statistický účet, který zachycuje všechny transakce mezi domácí ekonomikou a zahraničím za určité období, obvykle za jeden rok. Jedná se o důležitý nástroj pro hodnocení mezinárodní ekonomické aktivity a měření vnějšího obchodu země (Nývltová, Režňáková, 2010).

Platební bilance se vypočítá jako souhrn všech transakcí mezi domácí ekonomikou a zahraničím za určité časové období. Pro výpočet je třeba zaznamenat veškeré transakce týkající se obchodu se zbožím, službami, kapitálem a finančními investicemi. Následně se tyto transakce seskupí do jednotlivých složek platební bilance. Zde je obecný postup pro výpočet platební bilance:

1. Sledování obchodu se zbožím a službami: Začínáme sběrem dat o veškerých exportech a importech zboží a služeb mezi domácí ekonomikou a zahraničím. Exporty jsou přičteny, importy jsou odečteny.

2. Zaznamenání finančních toků: Zaznamenáváme veškeré finanční transakce, jako jsou přímé zahraniční investice, portfoliové investice, změny v rezervách cizích měn a další.

3. Analýza kapitálových transakcí: Zahrnuje sledování změn v majetku země způsobených transakcemi s dlouhodobým kapitálem.

4. Výpočet bilance: Součet všech těchto transakcí poskytuje bilanci platební bilance. Pokud jsou exporty a finanční přílivy vyšší než importy a finanční odlivy, je výsledek kladný a země má obvykle přebytek v platební bilanci. Naopak, pokud jsou importy a finanční odlivy vyšší než exporty a finanční přílivy, je výsledek záporný a země má deficit v platební bilanci.

5. Interpretace výsledku: Kladný výsledek naznačuje, že země v daném období vydělala více peněz, než utratila, zatímco záporný výsledek značí, že země utratila více peněz, než vydělala (Nývltová, Režňáková, 2010).

Je důležité sledovat platební bilanci pravidelně, protože poskytuje důležité informace o ekonomické stabilitě a konkurenceschopnosti země v mezinárodním kontextu.

Pro výpočet platební bilance Nývltové, Režňákové (2010) můžeme použít následující vzorec:

$$\text{Platební bilance} = \text{Exporty} - \text{Importy} + \text{Přímé zahraniční investice} + \text{Portfoliové investice} + \text{Změny rezerv měn} \quad (5)$$

Kde:

- Exporty představují hodnotu všech zboží a služeb, které země prodala zahraničím.
- Importy jsou hodnota všech zboží a služeb, které země nakoupila ze zahraničí.
- Přímé zahraniční investice jsou kapitálové investice, které přicházejí do země ze zahraničí, jako jsou například zakládání nových továren nebo koupě podílu v místních firmách.
- Portfoliové investice zahrnují nákupy akcií, dluhopisů a jiných finančních aktiv.
- Změny rezerv měn jsou změny v množství zahraničních měn, které jsou drženy centrální bankou země jako rezerva.

Pokud je výsledek platební bilance kladný, znamená to, že země má přebytek v obchodní bilanci. Pokud je výsledek záporný, země má deficit.

3.4.1 Význam a složky platební bilance

Platební bilance je důležitým nástrojem pro sledování mezinárodních ekonomických toků a vyhodnocování vnějších ekonomických vztahů země. Její význam spočívá v poskytování informací o tom, jaká část ekonomické aktivity je směřována do zahraničí a jaká část zahraničních finančních toků vstupuje do země. Mezi hlavní složky platební bilance patří:

1. Běžný účet: Obsahuje obchodní bilanci, která zahrnuje rozdíl mezi exportem a importem zboží a služeb. Dále zahrnuje čisté příjmy z investic (jako jsou dividendy a úroky) a čisté převody (například mezinárodní dary).

2. Kapitálový účet: Zahrnuje změny v majetku země způsobené transakcemi s dlouhodobým kapitálem, jako jsou přímé zahraniční investice, portfoliové investice a změny v rezervách cizích měn.

3. Finanční účet: Ukazuje příliv a odliv finančních prostředků zahraničních investorů do země, včetně nákupu a prodeje dluhopisů, akcií, bankovních úvěrů atd.

4. Oficiální rezervy: Zahrnují devizové rezervy a další aktiva, která centrální banka drží jako zálohu pro mezinárodní platby.

Analýza platební bilance umožňuje identifikovat silné a slabé stránky ekonomiky, monitorovat vývoj zahraničního obchodu a financování, a pomáhá vládám a centrálním bankám přijímat vhodná opatření pro hospodářskou politiku. Její správné sledování je

klíčové pro udržení ekonomické stability a konkurenceschopnosti země v mezinárodním kontextu (Máče, 2021).

3.4.2 Vliv platební bilance na ekonomiku

Platební bilance má zásadní vliv na ekonomiku země a může odrážet její ekonomickou stabilitu a konkurenceschopnost na mezinárodní úrovni. Jedním z hlavních faktorů, který ovlivňuje platební bilanci, jsou obchodní toky zboží a služeb mezi danou zemí a ostatními zeměmi. Pokud má země přebytek v obchodní bilanci (tj. exportuje více, než importuje), může to znamenat přebytek v platební bilanci. Naopak, pokud má země deficit v obchodní bilanci (tj. importuje více, než exportuje), může to vést k deficitu v platební bilanci (Máče, 2021).

Platební bilance může také odrážet kapitálové toky, jako jsou přímé zahraniční investice a portfoliové investice. Přímé zahraniční investice přicházejí do země ze zahraničí, což může přispět k ekonomickému růstu a tvorbě pracovních míst. Portfoliové investice zahrnují nákupy akcií, dluhopisů a jiných finančních aktiv a mohou ovlivnit ceny aktiv na finančních trzích (Máče, 2021).

Dalším důležitým faktorem platební bilance jsou změny rezerv měn, které drží centrální banka země. Změny rezerv měn mohou být důsledkem intervencí centrální banky na devizových trzích nebo změn v mezinárodních rezervách (Máče, 2021).

Celkově má platební bilance vliv na směnný kurz měny, úroveň inflace, úrokové sazby a schopnost země splácet zahraniční dluh. Přebytečná platební bilance může podporovat ekonomický růst a snižovat inflaci a úrokové sazby, zatímco deficitní platební bilance může vést k zadlužení a finanční nestabilitě. Je třeba pečlivě sledovat platební bilanci a přijímat opatření k vyvážení platební bilance a udržení hospodářské stability (Máče, 2021).

Výpočet platební bilance zahrnuje součet všech mezinárodních transakcí mezi danou zemí a zahraničím za určité období, obvykle za rok. Platební bilance se skládá z několika hlavních složek, které lze rozdělit do dvou základních kategorií: běžné účty a kapitálové účty (Máče, 2021).

Běžné účty zahrnují:

1. Obchodní bilanci: rozdíl mezi hodnotou exportu a importu zboží.
2. Služby: transakce týkající se poskytování a používání služeb, jako jsou doprava, cestovní ruch, pojištění a další.

3. Převody jednotlivců: zahrnují peněžní převody jednotlivců mezi zeměmi, jako jsou zahraniční remitence a další.

Kapitálové účty zahrnují:

1. Přímé zahraniční investice: investice do podniků a aktiv v zahraničí nebo ze zahraničí.

2. Portfoliové investice: nákupy a prodeje cenných papírů a jiných finančních aktiv mezi zeměmi.

3. Změny rezerv: změny měnových rezerv držených centrální bankou dané země, včetně zlata a mezinárodních rezerv (Andrlík a spol., 2022).

Výpočet platební bilance se provádí jako součet všech kladných a záporných transakcí v těchto účtech. Pokud je součet kladný, znamená to přebytečnou platební bilanci, zatímco součet záporný naznačuje deficitní platební bilanci (Andrlík a spol., 2022).

Vzorec podle Andrlíka a spol. (2022) pro výpočet platební bilance:

$$\text{Platební bilance} = \text{Obchodní bilance} + \text{Služby} + \text{Převody jednotlivců} + \text{Přímé zahraniční investice} + \text{Portfoliové investice} + \text{Změny rezerv} \quad (6)$$

Pokud je výsledek kladný, znamená to přebytek v platební bilanci, zatímco výsledek záporný označuje deficit.

3.5 Hospodářský cyklus

Hospodářský cyklus je periodické fluktuace ekonomické aktivity, která se projevuje střídáním období růstu a poklesu v ekonomice. Tento cyklus je charakterizován měnící se úrovní ekonomické aktivity, která ovlivňuje ukazatele jako je HDP (hrubý domácí produkt), nezaměstnanost, inflace, a další (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

Během období hospodářského růstu, ekonomika zažívá období zvýšené aktivity a prosperity. To zahrnuje zvyšování HDP, nízkou nezaměstnanost, růst průmyslové výroby a spotřeby, stejně jako rostoucí investice (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

Naopak, během poklesu ekonomické aktivity, ekonomika se stává méně produktivní a dochází ke zpomalení nebo poklesu HDP. To může vést ke zvýšení nezaměstnanosti, poklesu spotřeby, investic a obecně nižší úrovni ekonomického růstu (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

Hospodářský cyklus je obvykle ovlivněn různými faktory, jako jsou změny v poptávce, nabídce, vládní politiky, mezinárodní situace, úrokové sazby a další. Tyto faktory mohou mít různé dopady na různé odvětví ekonomiky a mohou přispívat k dynamice cyklu (Brčák, Sekera, Stará, 2014).

3.5.1 Fáze hospodářského cyklu

Hospodářský cyklus je komplexní a dynamický jev, který se odehrává v ekonomice. Každá fáze cyklu má své vlastní charakteristiky a dopady na ekonomiku a společnost jako celek (Pavelka, 2010).

1. Fáze růstu (expanze):

- V této fázi ekonomika roste a prosperuje.
- Dochází k nárůstu HDP, což znamená zvýšení produkce a hospodářské aktivity.
- Nezaměstnanost klesá, což vede k lepším příležitostem na trhu práce pro jednotlivce.
- Podnikání a investice jsou obvykle vysoké, protože firmy mají důvěru v budoucnost a očekávají další růst.

2. Fáze vrcholu (zenit):

- Ekonomika dosahuje svého maximálního bodu růstu a prosperity.
- HDP dosahuje svého vrcholu a ekonomika je na vrcholu svého potenciálu.
- Nezaměstnanost je na svém minimu, protože firmy plně využívají pracovní síly.
- Ceny aktiv jsou obvykle vysoké a investoři jsou optimističtí.

3. Fáze poklesu (kontrakce nebo recese):

- Ekonomika začíná zpomalovat a klesat.
- HDP klesá, což naznačuje pokles hospodářské aktivity a produkce.
- Nezaměstnanost roste, protože firmy snižují svou činnost a omezují zaměstnávání.
- Investice a spotřeba se snižují, což vede ke snížení důvěry spotřebitelů a podniků.

4. Fáze dna (deprese):

- Toto je nejnižší bod cyklu, kde ekonomika dosahuje svého nejnižšího bodu.
- HDP je na svém minimu a ekonomika může trpět hlubokou recesí nebo depresí.
- Nezaměstnanost je vysoká a mnoho lidí může ztratit zaměstnání.
- Důvěra spotřebitelů a podniků může být nízká, což vede ke stagnaci ekonomiky (Pavelka, 2010).

Poté cyklus začíná znovu, když ekonomika vstupuje do nové fáze růstu. Fáze cyklu se mohou lišit v délce a intenzitě v závislosti na různých faktorech, jako jsou politická opatření, mezinárodní události a změny v poptávce a nabídce na trhu (Pavelka, 2010).

Každá fáze cyklu má své vlastní dopady na ekonomiku a společnost. Pochopení těchto fází je klíčem k efektivnímu hospodaření a plánování jak pro jednotlivce, tak pro firmy i vlády (Pavelka, 2010).

3.5.2 Příčiny a mechanismy cyklického vývoje

Cyklický vývoj ekonomiky je způsoben kombinací vnitřních a vnějších faktorů, které ovlivňují poptávku, nabídku a celkovou ekonomickou aktivitu. Mezi hlavní příčiny a mechanismy cyklického vývoje patří:

1. Fiskální a monetární politika:

- Fiskální politika vlády, jako jsou změny ve výdajích a daních, a monetární politika centrální banky, jako je úroková sazba a měnová politika, mohou ovlivnit úroveň ekonomické aktivity a stimulovat nebo utlumovat růst.

2. Investice a spotřeba:

- Kolísání investic firem a spotřeby domácností může vést k cyklickým změnám v ekonomické aktivitě. Pokles investic a spotřeby může vést ke snížení poptávky a následně k recesi.

3. Externí šoky:

- Externí události, jako jsou globální finanční krize, geopolitické konflikty nebo přírodní katastrofy, mohou mít významný dopad na ekonomiku a vyvolat cyklické změny.

4. Technologický pokrok:

- Technologické inovace mohou měnit dynamiku ekonomiky a ovlivňovat výrobu, zaměstnanost a konkurenceschopnost firem. Nové technologie mohou stimulovat růst v určitých odvětvích a zároveň mohou vést k útlumu v jiných.

5. Finanční trhy a investorův sentiment:

- Chování investorů a finanční trhy mohou způsobit cyklické výkyvy. Například nadměrný optimismus může vést k bublinám na trhu, které nakonec prasknou a způsobí pokles.

6. Externí obchodní politika:

- Změny v mezinárodní obchodní politice, jako jsou obchodní války nebo dohody o volném obchodu, mohou mít dopad na ekonomiku dané země a ovlivnit cyklický vývoj (Soukup a spol., 2010).

Tyto faktory a mechanismy společně určují cyklický vývoj ekonomiky a vedou k periodickým změnám ve výkonu a aktivitě ekonomiky. Porozumění těmto příčinám je klíčem k predikci a správě cyklických změn v ekonomice (Soukup a spol., 2010).

3.5.3 Důsledky změn v hospodářském cyklu

Hospodářský cyklus představuje periodické střídání období růstu a poklesu ekonomické aktivity. Tyto cykly jsou inherentní v každé ekonomice a ovlivňují různé aspekty společnosti. Jedním z hlavních důsledků změn v hospodářském cyklu je proměnlivost zaměstnanosti. V období růstu ekonomiky se obvykle snižuje nezaměstnanost, protože firmy expandují a vytvářejí nová pracovní místa. Naopak v době poklesu ekonomické aktivity se nezaměstnanost obvykle zvyšuje, protože firmy omezují výrobu a snižují počet zaměstnanců (Soukup a spol., 2010).

Dalším významným důsledkem je vliv na inflaci a deflaci. Během období růstu se může objevit inflace, kdy ceny zboží a služeb rostou v důsledku zvýšené poptávky. Naopak v období poklesu se může objevit deflace, což může mít negativní dopad na ekonomiku a podnikání (Lipovská, 2017).

Hospodářský cyklus také ovlivňuje investice a spotřebu. Během období růstu může být vyšší poptávka po investicích a spotřebě, zatímco v období poklesu se může snižovat důvěra investorů a spotřebitelů, což vede k poklesu investic a spotřeby (Lipovská, 2017).

Vlády a centrální banky mohou reagovat na změny v hospodářském cyklu pomocí fiskální a monetární politiky. Například v období poklesu mohou snižovat úrokové sazby a zvyšovat veřejné výdaje, aby podpořily ekonomiku. V období růstu naopak mohou zvyšovat úrokové sazby a omezovat veřejné výdaje, aby zabránily nadměrné inflaci (Lipovská, 2017).

Dalšími důsledky hospodářského cyklu jsou změny na akciových trzích, v podnikatelském prostředí a obecně v životě jednotlivců a společnosti. Tyto změny mohou mít významný dopad na ekonomiku a životy jednotlivců, a proto je důležité porozumět cyklickému vývoji a připravit se na jeho možné dopady (Lipovská, 2017).

4 Vlastní práce

4.1 Historický vývoj ekonomiky na Ukrajině

Obrázek 1. Mapa Ukrajiny

Zdroj: Novinky.cz, 2024

Ekonomický vývoj Ukrajiny je charakterizován rozmanitými událostmi a proměnami v průběhu historie. Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 se Ukrajina stala nezávislým státem a začala transformaci své ekonomiky z centrálně plánovaného systému na tržní ekonomiku (Gvozdev, 2008).

V 90. letech 20. století byla Ukrajina svědkem turbulentního období, které bylo poznamenáno hyperinflací, ekonomickou krizí a politickými nestabilitami. Reformy tržní ekonomiky nebyly úplně úspěšné a ekonomika zažívala vážné problémy, včetně poklesu HDP a nárůstu nezaměstnanosti (Kasianov, 2008).

V průběhu 21. století došlo k určitému oživení ekonomiky Ukrajiny, zejména díky hospodářským reformám a snahám o integraci do světové ekonomiky. Avšak ekonomika zůstala zranitelná, zvláště v souvislosti s politickými konflikty, jako je například konflikt na východě Ukrajiny a napětí s Ruskem (Kasianov, 2008).

Strukturální problémy, jako je korupce, nadměrná byrokracie a nedostatečná transparentnost, stále brání plnému rozvoji ekonomiky Ukrajiny. Navzdory těmto výzám

však Ukrajina nadále usiluje o modernizaci své ekonomiky a zlepšení podmínek pro podnikání a investice (Kasianov, 2008).

Nedávné události, jako je pandemie COVID-19, dále ovlivnily ekonomický vývoj Ukrajiny, přičemž způsobily negativní dopady na růst a zaměstnanost. Pro zemi zůstává důležité hledat cesty k diverzifikaci ekonomiky, podpoře podnikání a investic, a posilování institucionální stability a právního řádu (Kasianov, 2008).

4.1.1 **Přehled vývoje HDP v období 2010-2022**

Ukrajina, jako země s rozsáhlým průmyslem a bohatými přírodními zdroji, zažívala během tohoto období turbulentní události, které měly značný dopad na její ekonomiku:

2010-2013: Stabilní růst a politická nestabilita

V první polovině tohoto období byla Ukrajina svědkem poměrně stabilního ekonomického růstu, i když ne příliš výrazného. Bylo to období, kdy se země snažila posilovat své vztahy jak s Evropskou unií, tak s Ruskem. Nicméně politická korupce a neefektivní řízení způsobovaly některé problémy v ekonomice.

2014: Přelomový rok

Rok 2014 přinesl značné změny. Protesty Euromajdanu vyvolaly politickou krizi a nakonec vedly k pádu prezidenta Janukovyče. Tato situace vyvrcholila anexí Krymu Ruskem a vypuknutím ozbrojených konfliktů na východě Ukrajiny. Tato nejistota a konflikty měly zásadní dopad na ekonomiku, vedoucí k poklesu HDP.

2015-2016: Ekonomická krize a restrukturalizace

V následujících letech se Ukrajina snažila stabilizovat svou ekonomiku a provést reformy, aby se vyrovnala s krizí. To zahrnovalo restrukturalizaci veřejných financí, snahu o boj s korupcí a zlepšení podnikatelského prostředí. Byly to však obtížné a bolestivé kroky, které měly za následek další pokles HDP.

2017-2019: Postupná obnova a snahy o reformy

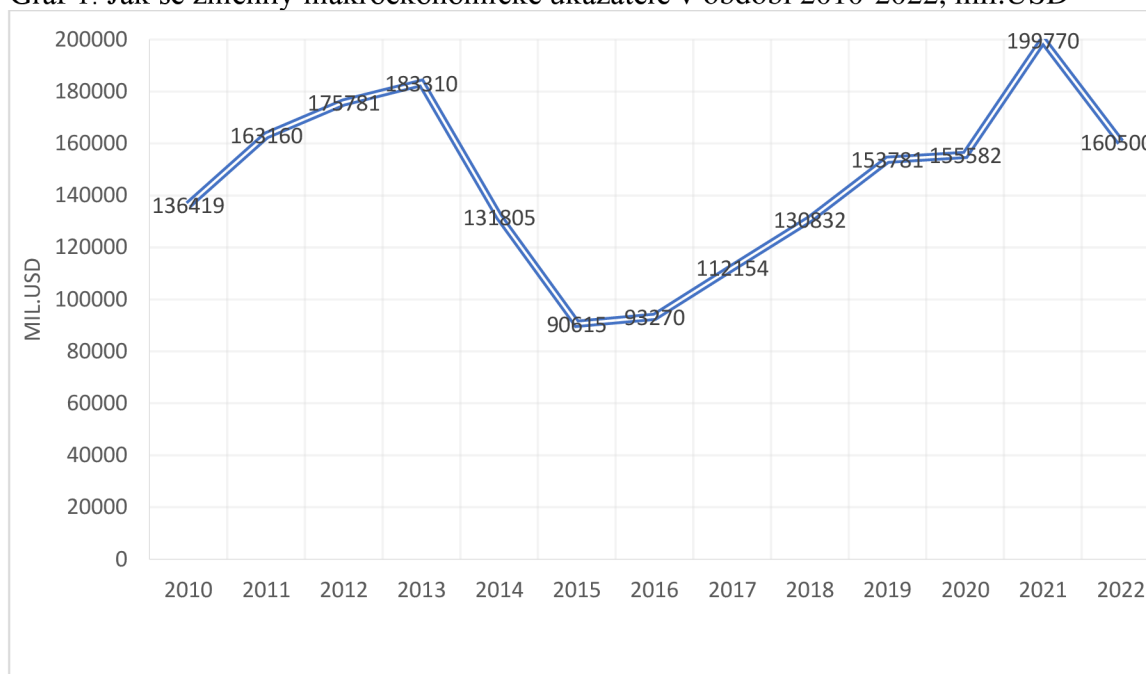
V dalších letech se ekonomika Ukrajiny postupně vzpamatovávala. Byly provedeny reformy a snahy o diverzifikaci ekonomiky, což mělo pozitivní vliv na některé ukazatele. Avšak politické nestability, korupce a nízká úroveň investic stále brzdily růst.

2020-2022: Dopad pandemie a další výzvy

Pandemie COVID-19 měla v roce 2020 značný negativní dopad na ekonomiku Ukrajiny, stejně jako na celosvětovou ekonomiku. Omezení pohybu a obchodu měly vážné důsledky,

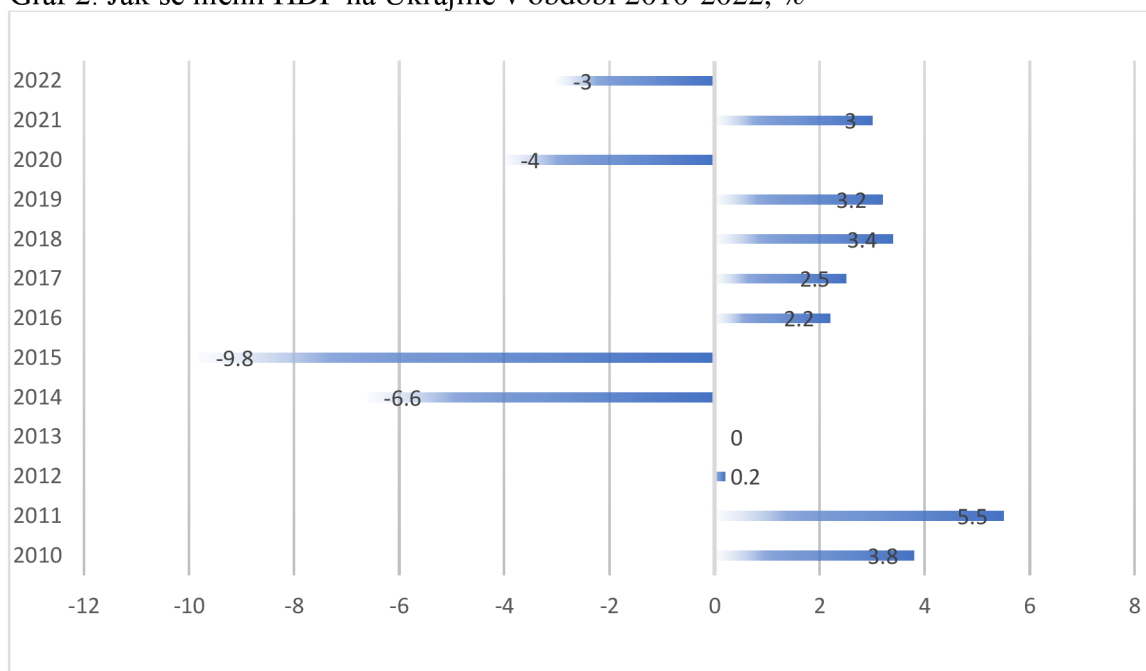
ačkoli některá odvětví, jako je například technologický sektor, prokázala určitou odolnost (Grigorjev, Salihov, Guam, 2007).

Graf 1. Jak se změnily makroekonomické ukazatele v období 2010-2022, mil.USD

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Graf 2. Jak se měnil HDP na Ukrajině v období 2010-2022, %

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Z tohoto porovnání je patrné, že HDP na Ukrajině zaznamenalo výkyvy v průběhu let:

2010-2013: V tomto období docházelo k postupnému růstu nominálního HDP. Ukrajinská ekonomika se snažila o stabilizaci po globální finanční krizi, která zasáhla světové trhy v předchozích letech. Růst HDP byl částečně podporován zlepšením obchodních podmínek a investicemi.

2014: V roce 2014 došlo k výraznému poklesu nominálního HDP. Toto období bylo poznamenáno politickou nestabilitou v zemi a následným konfliktem východní Ukrajiny, což vedlo k ekonomickým potížím a poklesu investic.

2015-2016: Ekonomika Ukrajiny pokračovala v poklesu v těchto letech. Tento trend byl ovlivněn nejen konfliktem na východě země, ale také hospodářskou recesí a růstem nezaměstnanosti.

2017-2019: V těchto letech došlo k postupnému oživení ekonomiky. Zlepšení obchodních podmínek, reformy a mezinárodní podpora přispěly k obnovení růstu HDP.

2020: Ekonomika na Ukrajině čelila výzvám v důsledku pandemie COVID-19, což vedlo k mírnému poklesu nominálního HDP. Omezení mobility, uzavření podniků a globální ekonomická nejistota měly negativní dopad na ekonomiku.

2021-2022: Ukrajinská ekonomika začala růst, přičemž se HDP v roce 2021 výrazně zvýšilo. To mohlo být důsledkem obnovy ekonomiky po pandemii, zvýšené spotřeby nebo investic do infrastruktury a průmyslu.

Celkově lze vidět, že ukrajinská ekonomika zažila v posledních letech významné změny v důsledku politických, hospodářských a globálních faktorů. Bylo období 2010-2022 pro Ukrajinu plné výzev a změn. Země se snažila překonat politické a hospodářské obtíže, ale stále čelila výzvám jako je korupce, politická nestabilita a konflikty.

4.1.2 Analýza změn v nezaměstnanosti v posledních desetiletích

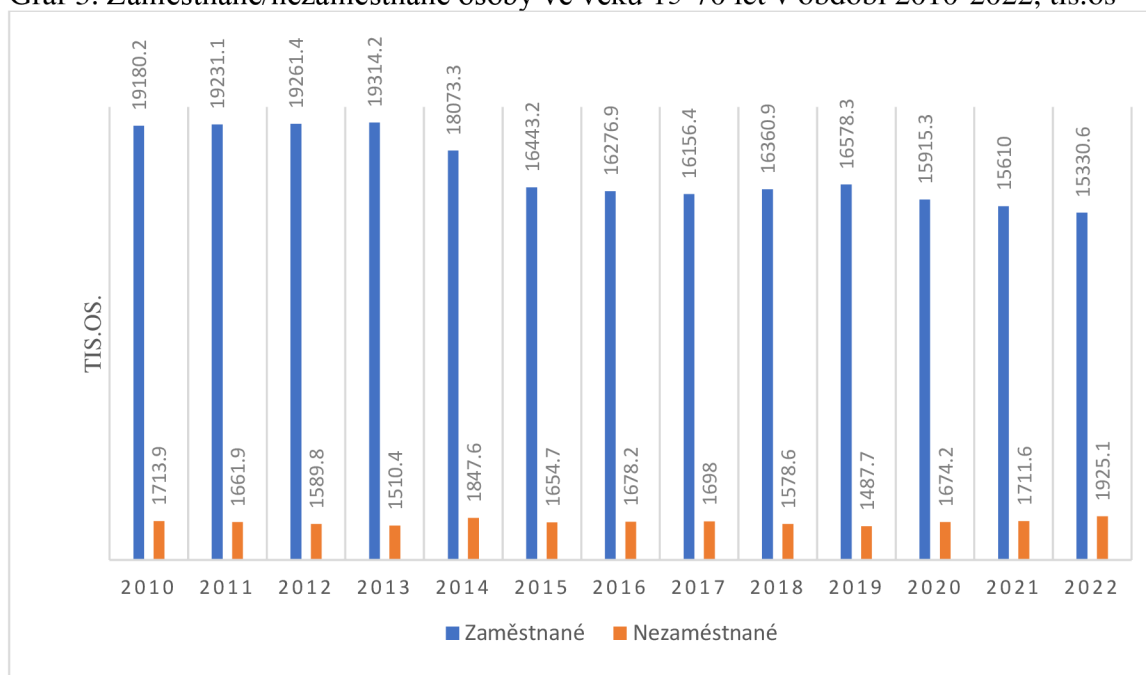
Analýza změn v nezaměstnanosti na Ukrajině v posledních desetiletích ukazuje složitý obraz, který je ovlivněn různými faktory, včetně politických, ekonomických a sociálních událostí. V průběhu transformace od sovětského režimu k nezávislému státu v 90. letech byla Ukrajina svědkem dramatických změn v hospodářství, což mělo vliv na míru

nezaměstnanosti. Některé z těchto změn zahrnovaly privatizaci státních podniků, restrukturalizaci průmyslu a změny v obchodních vztazích s ostatními zeměmi (Miroshnichenko, 2008).

Počátkem 21. století a zejména během ekonomické krize v roce 2008 se nezaměstnanost na Ukrajině zvýšila, což bylo ovlivněno globálními ekonomickými událostmi a vnitřními problémy, jako je korupce a politická nestabilita. Od té doby se situace nezaměstnanosti na Ukrajině měnila v závislosti na různých faktorech, jako jsou hospodářský růst, změny v politice zaměstnanosti a reformy trhu práce (Vykoukal a spol., 2017).

V posledních letech se Ukrajina snažila implementovat opatření zaměřená na podporu tvorby pracovních míst, podporu malých a středních podniků a zlepšení dovedností pracovní síly. Nicméně politické napětí v regionu, konflikty na východě země a nedostatečné reformy v mnoha odvětvích hospodářství nadále představují výzvy v boji proti nezaměstnanosti (Vykoukal a spol., 2017).

Graf 3. Zaměstnané/nezaměstnané osoby ve věku 15-70 let v období 2010-2022, tis.os

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Z těchto údajů lze vidět, že zaměstnanost osob ve věku 15-70 let klesla postupně od roku 2010 až do roku 2021. Naopak nezaměstnanost osob ve věku 15-70 let vykazuje určité výkyvy, ale obecně dochází k poklesu od roku 2010 až do roku 2019, s mírným nárůstem v letech 2020 a 2021

Zaměstnané osoby ve věku 15-70 let:

2010-2013: Zaměstnanost osob ve věku 15-70 let se relativně stabilizovala v tomto období, s malými změnami po roce 2010. Tento trend naznačuje, že ekonomika měla určitou kapacitu zaměstnávat mladé lidi, ačkoli mohlo docházet ke kolísání pracovních příležitostí v závislosti na ekonomických podmínkách.

2014-2015: V roce 2014 a 2015 došlo k výraznému poklesu zaměstnanosti osob ve věku 15-70 let. Tento pokles mohl být důsledkem ekonomických obtíží, politických změn nebo dalších faktorů, které ovlivnily trh práce na Ukrajině.

2016-2022: Zaměstnanost mladých osob se nadále snižovala v průběhu let, přičemž v roce 2021 bylo zaměstnáno nejméně osob ve věku 15-70 let od roku 2010. Tento trend může odrážet složitou situaci na ukrajinském trhu práce a nedostatek pracovních příležitostí pro mladé lidi.

Nezaměstnané osoby ve věku 15-70 let:

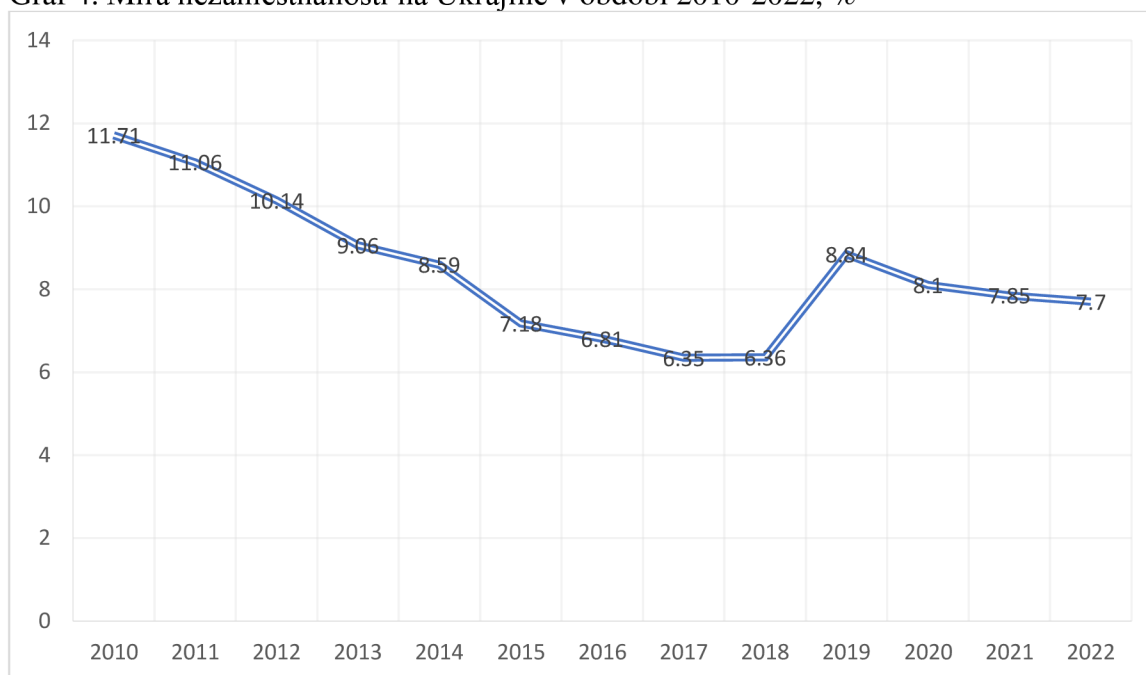
2010-2013: Nezaměstnanost osob ve věku 15-70 let klesala v tomto období, což naznačuje určitou míru ekonomického zotavení a vytváření nových pracovních příležitostí. Tyto trendy mohly být podpořeny například reformami na trhu práce nebo investicemi do ekonomiky.

2014-2015: V roce 2014 a 2015 došlo k nárůstu nezaměstnanosti, což mohlo být důsledkem ekonomických potíží a politické nestability v zemi.

2016-2021: Nezaměstnanost se postupně snižovala od roku 2016 až do roku 2019. Nicméně v letech 2020 a 2021 došlo k mírnému nárůstu nezaměstnanosti, což může být spojeno s dopady pandemie COVID-19 na trh práce a ekonomiku obecně.

Celkově lze vidět, že jak zaměstnanost osob ve věku 15-70 let, tak i nezaměstnanost osob ve věku 15-70 let prošly v posledních letech významnými změnami v důsledku různých ekonomických, politických a sociálních faktorů.

Graf 4. Míra nezaměstnanosti na Ukrajině v období 2010-2022, %

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Analýza:

2010-2019: Míra nezaměstnanosti na Ukrajině v prvním desetiletí 21. století vykazovala výrazné fluktuace. Počínaje hodnotou 11,71% v roce 2010 postupně klesala, přičemž nejnižší hodnota byla dosažena v roce 2017 (6,35%). Nicméně v roce 2019 došlo k nárůstu nezaměstnanosti na 8,84%, což mohlo být důsledkem globální finanční krize.

2020-2022: V prvních letech 2020. let došlo k pokračujícímu poklesu míry nezaměstnanosti, s hodnotou 8,1% v roce 2020 a 7,95% v roce 2021. Tento trend mohl být důsledkem postupného ekonomického oživení a investic do trhu práce.

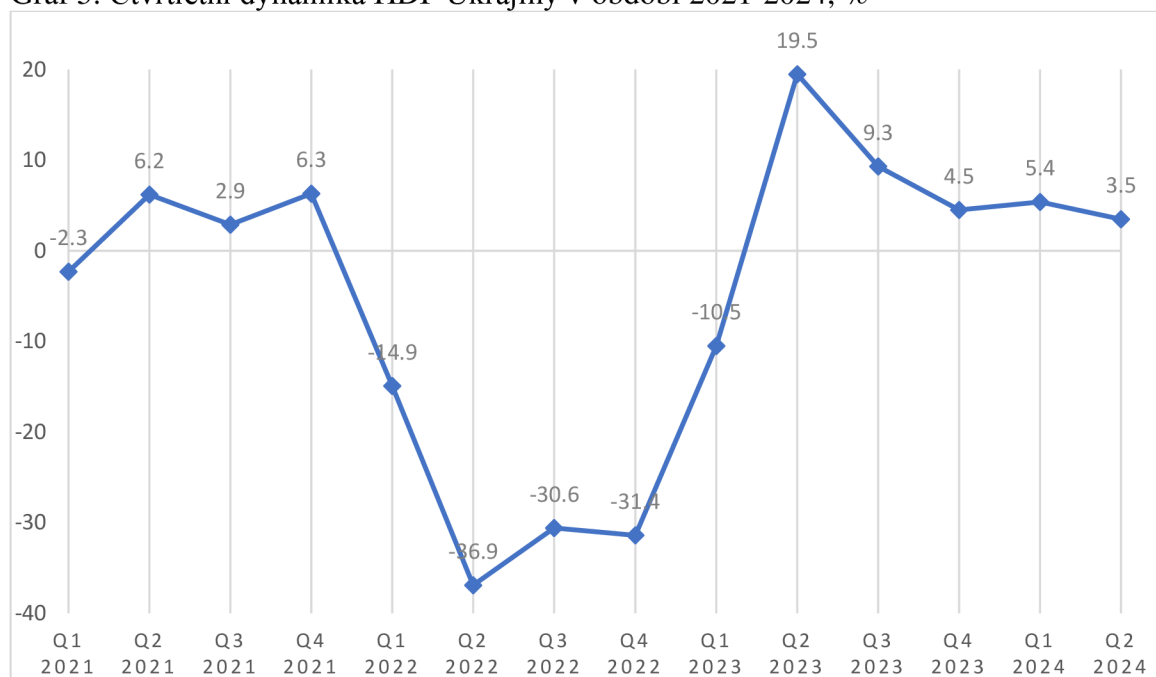
Celkově lze vidět, že míra nezaměstnanosti na Ukrajině vykazovala v průběhu let výrazné fluktuace, což bylo ovlivněno různými faktory, včetně hospodářských podmínek, politické stability a globálních událostí.

4.2 Analýza HDP na Ukrajině

Podle předpokladů by měla ukrajinská ekonomika v roce 2024 porůst o 3–5 %, i přes mnoho negativních faktorů. Během roku 2023 analytici neustále upravovali své prognózy. Některé významné příklady zlepšení prognóz růstu HDP Ukrajiny pro rok 2023 zahrnovaly odhady společností Dragon Capital a Národní banky Ukrajiny, které zlepšily své předpovědi na 5,2 % až 4,9 % z původních -5 % a 0,3 %.

V průběhu roku 2023 se objevily určité faktory, které ovlivnily ekonomiku negativně i pozitivně. Například blokáda hranic s Polskem mohla potenciálně snížit HDP o 1 %, zatímco zničení přehrady vodní elektrárny Kakhovka vedlo k zhoršení prognózy hospodářského růstu na 2,8 %.

Graf 5. Čtvrtletní dynamika HDP Ukrajiny v období 2021-2024, %

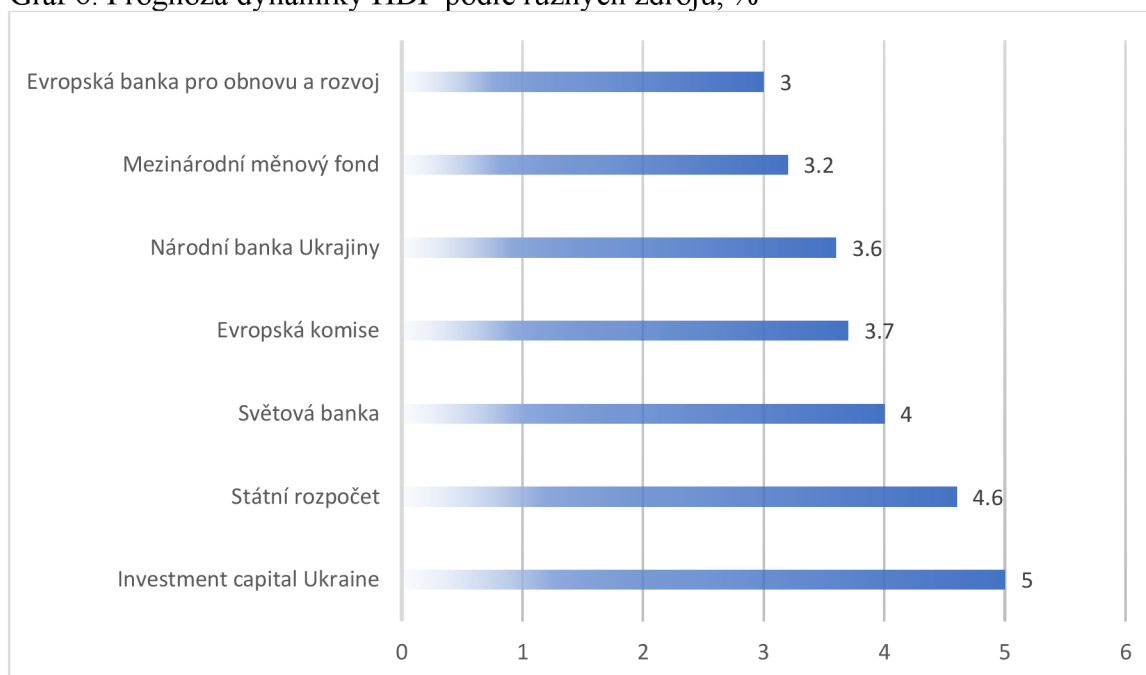

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2024

Dynamika HDP Ukrajiny od roku 2021 do roku 2024 ukazuje výkyvy. V roce 2021 zaznamenala země smíšené výsledky, s negativním růstem v prvním čtvrtletí a významným růstem ve druhém a čtvrtém čtvrtletí. V roce 2022 byl vývoj HDP výrazně negativní, s propadem v každém čtvrtletí. V roce 2023 se ekonomika obracela k růstu, i když s určitými výkyvy. V prvním čtvrtletí zaznamenala pokles, zatímco ve druhém, třetím a čtvrtém čtvrtletí docházelo k růstu. Pro rok 2024 jsou prognózy opět optimističtější, s očekávaným růstem v prvním a druhém čtvrtletí.

Prognóza dynamiky ukrajinského HDP v roce 2024 podle různých zdrojů je následující:

Graf 6. Prognóza dynamiky HDP podle různých zdrojů, %

Zdroj: gmk.center, 2024

- Ministerstvo hospodářství odhaduje růst na 5 %.
- Investment capital Ukraine také předpokládá růst o 5 %.
- Státní rozpočet uvádí odhad růstu na úrovni 4,6 %.
- Světová banka očekává růst HDP na 4 %.
- Evropská komise uvádí odhad růstu HDP na 3,7 %.
- Národní banka Ukrajiny (NBU) předpokládá růst HDP na 3,6 %.
- Mezinárodní měnový fond (MMF) očekává růst HDP na 3,2 %.
- Evropská banka pro obnovu a rozvoj (EBRD) uvádí prognózu růstu na 3 %.

4.2.1 Trendy v HDP podle jednotlivých sektorů ekonomiky

Určení trendů v HDP podle jednotlivých sektorů ukrajinské ekonomiky vyžaduje podrobnou analýzu současných událostí a faktorů ovlivňujících každý sektor. Zde jsou některé další informace o vývoji těchto sektorů:

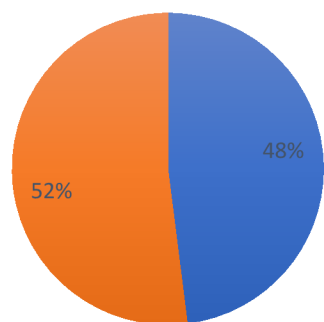
1. Zemědělství: Ukrajina je jedním z největších světových producentů obilovin, zejména pšenice a kukuřice, a má rozsáhlé plochy pro pěstování sóji, slunečnice a dalších plodin. Změny v počasí, úrodnost půdy, vládní politiky a mezinárodní poptávka po potravinách mají vliv na výkonnost tohoto sektoru (Suldin, 2016).

Hlavní trendy ve výrobě zemědělských produktů:

V posledních letech domácnosti postupně ustupují podnikům ve výrobě zemědělských produktů. Tak v roce 2010 připadalo podnikům 48 % z celkového objemu výroby, zatímco v roce 2018 tento podíl vzrostl na 59 %.

Produkce zemědělství podle kategorií hospodářství:

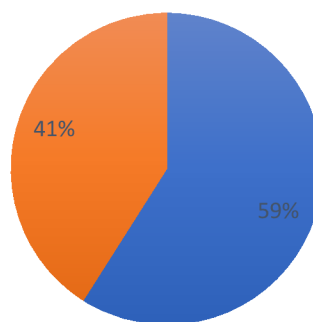
Graf 7. Trendy 2010 rok

■ Podniky ■ Domácnosti

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Graf 8. Trendy 2018 rok

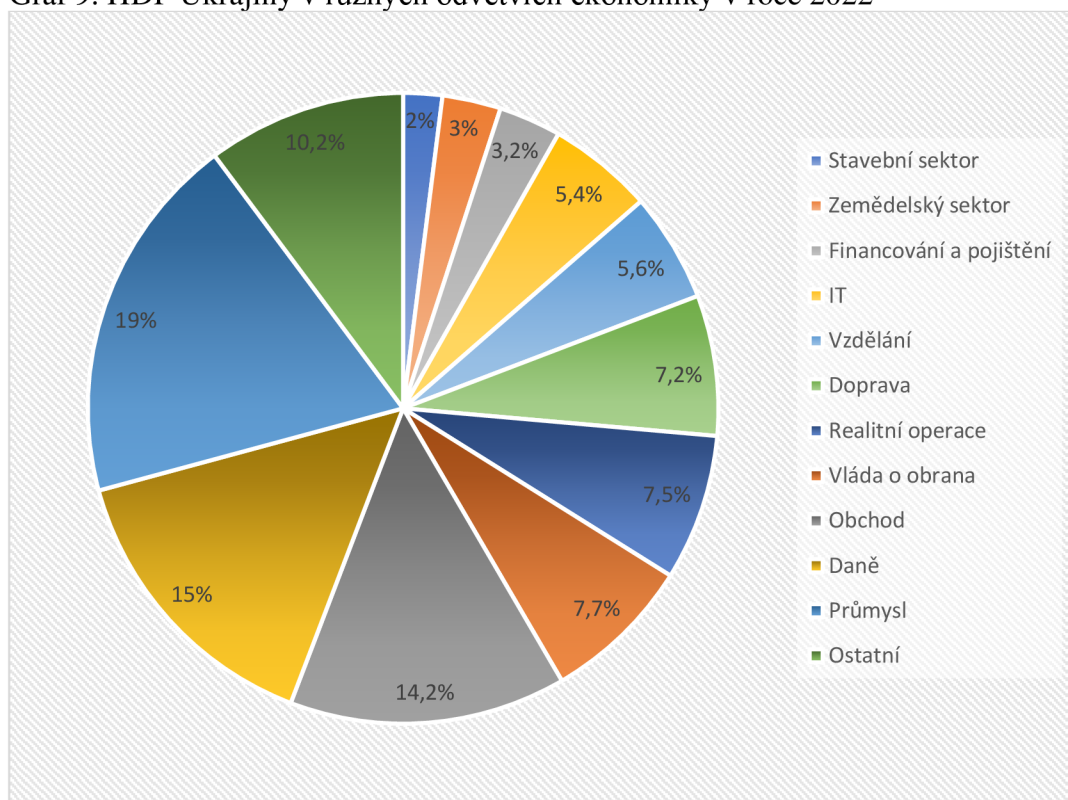
■ Podniky ■ Domácnosti

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Počet zaměstnanců v zemědělství vzrostl – z 2 871 tisíc osob v roce 2015 na 2 938 tisíc osob v roce 2019.

2. Průmysl: Ukrajina má rozvinutý těžební průmysl (včetně uhlí, železné rudy a ropy), kovoprůmysl, chemický průmysl a strojírenství. Tento sektor může být ovlivněn vnitřní poptávkou, investicemi do infrastruktury, úrovní exportu a konkurenceschopností na mezinárodních trzích (Plokhyy, 2023).

Graf 9. HDP Ukrajiny v různých odvětvích ekonomiky v roce 2022

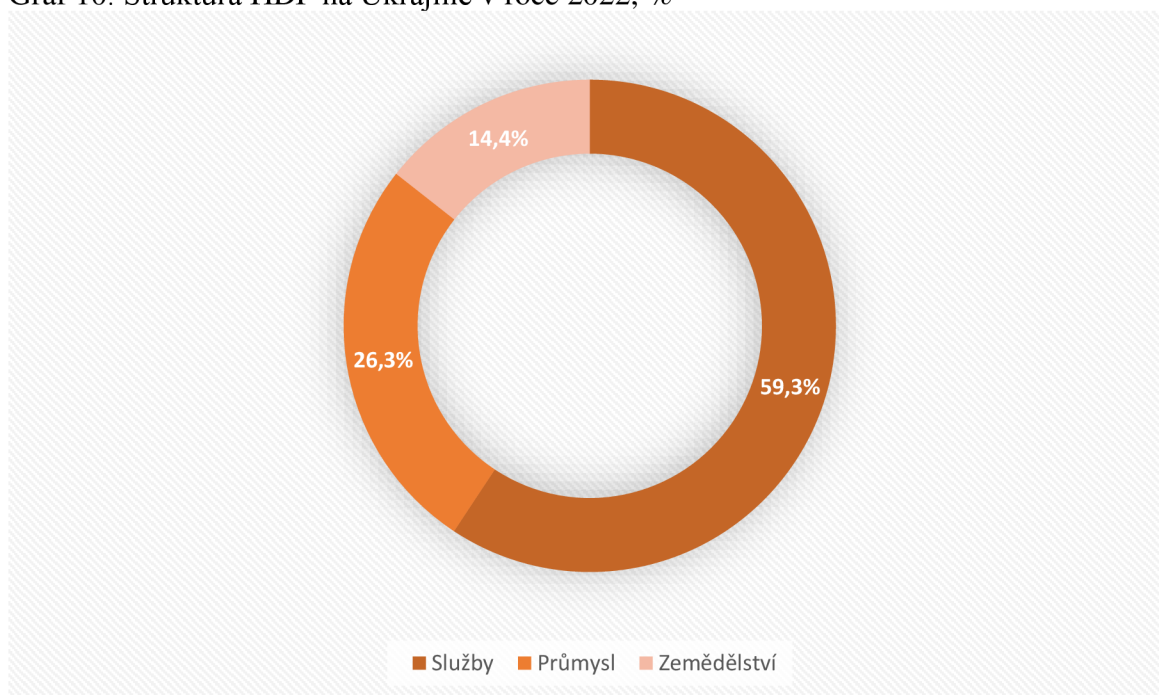

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Průmysl zaujímá v ekonomice významné místo, představuje 19 % HDP Ukrajiny. Jedná se o sektor, který zahrnuje výrobu různých výrobků a zpracování surovin. Průmyslová výroba je jedním z hlavních pilířů ekonomiky, který přispívá k tvorbě zaměstnanosti a vytváření hodnoty přidané. Podíl průmyslu na HDP je indikátorem míry industrializace a ekonomického rozvoje země.

3. Služby: Sektor služeb na Ukrajině zahrnuje finanční služby, telekomunikace, informační technologie, obchod a turismus. Rostoucí význam informačních technologií a outsourcingu poskytuje nové příležitosti pro rozvoj tohoto sektoru (Rychlík a spol., 2022).

Graf 10. Struktura HDP na Ukrajině v roce 2022, %

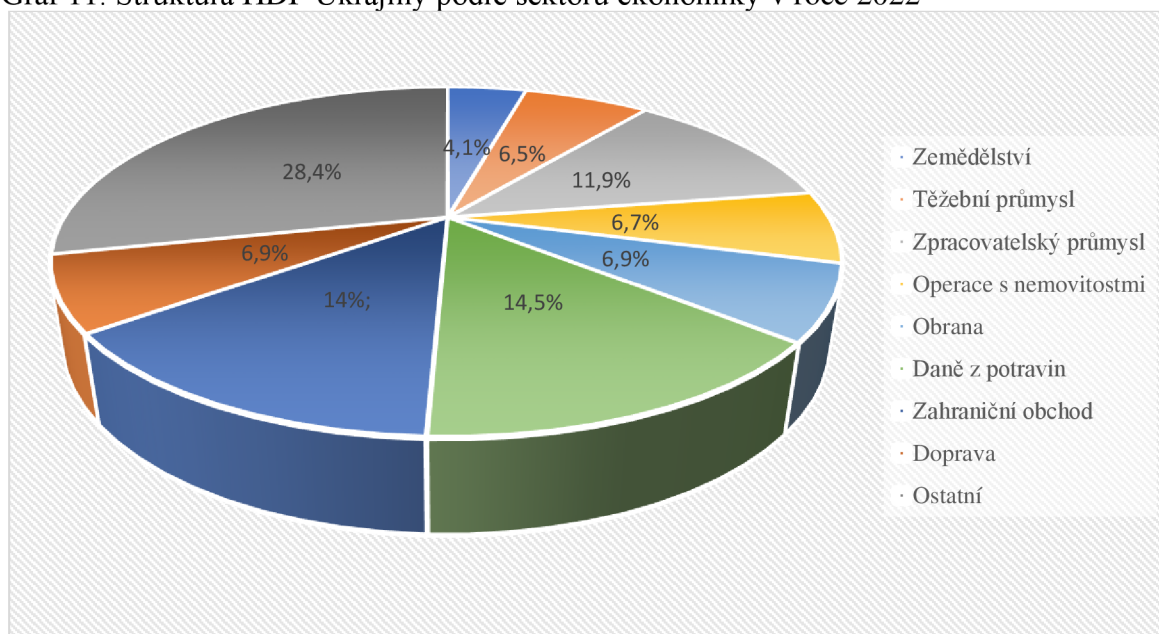

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Podle údajů Státního statistického úřadu činil hrubý domácí produkt (HDP) 2,383 bilionu 182 milionů hřiven. Podíl služeb byl 1 bilion 277 miliard 42 milionů, což znamená, že sektor služeb tvoří více než 50 % HDP. Údaje zveřejněné NBU uvádějí hodnotu 59,3 %.

4. Zahraniční obchod: Ukrajina je významným exportérem obilovin, oceli, průmyslových produktů a energetických surovin. Zahraniční obchod je klíčovým faktorem pro ukrajinskou ekonomiku a je ovlivněn mezinárodními cenami surovin, směnnými kurzy a obchodními dohodami s ostatními zeměmi.

Graf 11. Struktura HDP Ukrajiny podle sektorů ekonomiky v roce 2022

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2022

Zahraniční obchod tvoří 14 % HDP. Jde o důležitou složku ekonomiky, která zahrnuje prodej zboží a služeb. Tento sektor zahrnuje maloobchod, velkoobchod, distribuci, logistiku, reklamu a další související činnosti. Zahraniční obchod je klíčovým faktorem pro růst ekonomiky, protože umožňuje pohyb zboží a služeb od výrobců k spotřebitelům. Silný obchodní sektor může podporovat ekonomický růst, zaměstnanost a inovace.

Porovnáním jednotlivých odvětví v ekonomice Ukrajiny můžeme vidět, že zahraniční obchod je jedním z hlavních pilířů její ekonomiky, přičemž zaujímá druhé nebo třetí místo v podílu na celkovém HDP z hlediska příjmu. Tato pozice značí důležitost obchodu pro ekonomický růst a prosperitu země. Mnoho měst na Ukrajině, zejména Kyjev, Lvov, Charkov a Oděsa, jsou známé svým živým obchodním prostředím a různorodými tržišti a nákupními centry. Tyto lokality jsou centry obchodu, kde se setkávají domácí i zahraniční obchodní partneři a spotřebitelé, což vytváří příznivé podmínky pro rozvoj obchodu.

Analýza trendů v HDP podle jednotlivých sektorů pomáhá porozumět dynamice ekonomiky Ukrajiny a identifikovat oblasti, které vykazují růstový potenciál nebo rizika. Tyto informace jsou klíčové pro tvorbu ekonomických politik a strategií pro podporu udržitelného rozvoje země.

4.2.2 Porovnání HDP s okolními zeměmi

Porovnání HDP Ukrajiny s okolními zeměmi v regionu může poskytnout užitečný náhled na relativní ekonomickou velikost a výkonnost země. Následující tabulka ukazuje HDP na obyvatele v aktuálních amerických dolarech (USD) pro Ukrajinu a některé z okolních zemí:

Tabulka 3. Seznam zemí a území podle HDP na obyvatele, mil. USD:

Země	HDP na obyvatele (mil USD)
Ukrajina	12 660
Slovensko	39 490
Polsko	43 480
Maďarsko	42 044
Rumunsko	38 721
Bělorusko	22 312
Moldavsko	15 617
Rusko	33 263
Česká republika	49 421

Zdroj: Cs.wikipedia.org, 2022

Tato data ukazují, že HDP na obyvatele v Ukrajině je podstatně nižší než ve většině okolních zemí ve střední a východní Evropě. Ukrajina má nižší HDP než většina svých sousedů, což může odrážet různé úrovně ekonomického rozvoje, politickou nestabilitu a další faktory ovlivňující ekonomický výkon.

Analýza dat o HDP Ukrajiny ve srovnání s okolními zeměmi naznačuje, že Ukrajina má nižší ekonomický výkon na obyvatele než většina sousedních zemí ve střední a východní Evropě. Země jako Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rumunsko a Česká republika mají výrazně vyšší HDP na obyvatele než Ukrajina.

Existuje několik možných důvodů této ekonomické nerovnováhy:

1. Politická nestabilita: Ukrajina prošla politickými změnami a konflikty, což mohlo negativně ovlivnit investice a hospodářský růst.

2. Korupce: Korupce může zpomalit hospodářský rozvoj a snižovat atraktivitu země pro zahraniční investice.

3. Neefektivní hospodářské politiky: Ukrajina se potýká s mnoha výzvami v oblasti hospodářské politiky, včetně nedostatečné transparentnosti, nízké konkurenceschopnosti a neefektivní regulace.

4. Závislost na komoditách: Hospodářství Ukrajiny je výrazně závislé na vývozu komodit, jako je například zemní plyn a ocel. Tato závislost může vést k větší volatilitě ekonomiky a potenciálně omezovat dlouhodobý růst.

Pro dosažení vyšší úrovně HDP na obyvatele Ukrajina bude pravděpodobně muset investovat do zlepšení podnikatelského prostředí, boje proti korupci, diverzifikace ekonomiky a posílení institucionálního rámce. Takové kroky by mohly přispět k udržitelnějšímu hospodářskému růstu a zvýšení životní úrovně obyvatel.

4.3 Trendy v nezaměstnanosti na Ukrajině

Trendy v nezaměstnanosti na Ukrajině ukazují několik klíčových faktorů:

1. Celková míra nezaměstnanosti: Ukrajina se od 90. let potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti, která se v průběhu času měnila v závislosti na ekonomických podmínkách, politické nestabilitě a dalších faktorech.

2. Strukturální nezaměstnanost: Existuje problém strukturální nezaměstnanosti, kdy lidé nemají odpovídající dovednosti pro pracovní pozice, které jsou k dispozici na trhu práce.

3. Regionální rozdíly: Nezaměstnanost se také liší mezi různými regiony Ukrajiny. Oblasti s většími městy a průmyslovými centry mají obvykle nižší míru nezaměstnanosti než venkovské regiony.

4. Ekonomický růst: Růst ekonomiky může vést ke snížení nezaměstnanosti, protože společnosti najímají více pracovníků, aby uspokojily poptávku po svých produktech a službách.

5. Demografické trendy: Míra nezaměstnanosti může být ovlivněna i demografickými faktory, jako je růst populace, stárnutí populace nebo migrace pracovní síly do zahraničí.

6. Vládní politiky: Politiky a opatření vlády, včetně investic do infrastruktury, vzdělávání a podpory podnikání, mohou také ovlivnit trendy v nezaměstnanosti (Koubský, 2022).

Tyto faktory mohou společně formovat trendy v nezaměstnanosti na Ukrajině a ovlivňovat ekonomickou stabilitu a blahobyt obyvatel země.

Podle údajů Státní služby zaměstnanosti Ukrajiny, zveřejněných Národním bankou Ukrajiny (NBU), byla v červenci 2023 zaznamenána historicky nejnižší úroveň oficiální nezaměstnanosti v Ukrajině - 108,7 tisíc lidí. Například v roce 2022 dosáhl tento ukazatel 278,6 tisíc lidí.

Tabulka 4. Počet registrovaných nezaměstnaných na Ukrajině v roce 2023, tis.os

2023	Registrovaný nezaměstnaný
leden	166,0
únor	150,0
březen	137,3
duben	127,0
květen	119,2
červen	113,4
červenec	112,3
srpen	108,7

Zdroj: Bank.gov.ua, 2023

*bez okupovaných území (Krym, Sevastopol, části Donbasu)

Nicméně je třeba poznamenat, že takový rozdíl je ve skutečnosti dosti iluzorní, protože statistika není zohledňuje nezaměstnané osoby a ty, kteří odešli z okupovaných území. Kromě toho mnozí přestali registrovat svůj status kvůli zkrácení doby výplat a povinnosti poskytnout vojenské doklady (v případě mužů). Skutečná situace nezaměstnanosti se podle odhadů NBU pohybuje kolem 4,2–4,8 milionu lidí.

Ale existují i pozitivní posuny, které přispívají k zaměstnanosti obyvatelstva:

- postupné obnovení činnosti podniků;
- zvýšení počtu pracovních míst;
- státní programy rekvalifikace.

4.3.1 **Analýza sezonních výkyvů**

Analýza sezonních výkyvů nezaměstnanosti na Ukrajině ukazuje na pravidelné fluktuace míry nezaměstnanosti v průběhu jednotlivých období v průběhu roku. Tyto sezónní výkyvy jsou často spojeny s charakteristikami určitých odvětví ekonomiky, jako je

zemědělství, turismus nebo stavebnictví, která mají specifické sezónní poptávky po pracovní síle.

V zemědělském sektoru může nezaměstnanost klesat během sklizně, když je zapotřebí více pracovní síly na farmách. Na druhou stranu, v sektoru turismu může nezaměstnanost vzrůst během měsíců s nižší turistickou sezónou. Sezónní výkyvy mohou být také ovlivněny faktory jako jsou počasí, prázdniny nebo měnící se spotřebitelské chování.

Pro podniky a politiky je důležité brát v úvahu sezónní výkyvy při plánování zaměstnanosti a formulování politik zaměstnanosti. Sezónní výkyvy mohou ovlivnit hospodářskou stabilitu a životní úroveň obyvatelstva, a proto je důležité provádět analýzy a přijímat opatření k řízení sezónních výkyvů nezaměstnanosti.

Podle tabulky (tabulka 5, s.75) úroveň nezaměstnanosti v Ukrajině v období od roku 2000 do roku 2021 vykazuje určité výkyvy a trendy. Zde jsou hlavní poznatky:

- Celková populace Ukrajiny se postupně snižuje od roku 2000, což může ovlivnit i míru nezaměstnanosti. Celkový trend nezaměstnanosti: Celkový počet nezaměstnaných na Ukrajině se v průběhu let měnil. V první polovině sledovaného období byla míra nezaměstnanosti poměrně vysoká, s výkyvy od 12,4% v roce 2000 až po 9,2% v roce 2004. Následně docházelo k postupnému snižování míry nezaměstnanosti, přičemž v roce 2008 dosáhla nejnižší hodnoty 6,9%. Poté se míra nezaměstnanosti postupně zvyšovala až do roku 2021, kdy dosáhla hodnoty 10,3%.

- Ekonomicky aktivní populace a zaměstnanost vykazují obecně klesající trend, což naznačuje, že část populace opouští pracovní trh.

- Sezónní výkyvy: Analýza sezónních výkyvů ukazuje, že nezaměstnanost má tendenci fluktuovat v průběhu jednotlivých období v závislosti na sezónních faktorech, jako jsou zemědělská sezóna nebo turistická sezóna. Tyto sezónní výkyvy mohou ovlivnit celkový trend nezaměstnanosti a je důležité je brát v úvahu při plánování politik zaměstnanosti.

- Míra nezaměstnanosti klesla na historicky nejnižší úroveň v roce 2007, ale od té doby postupně roste. Některé výkyvy v nezaměstnanosti mohou být také spojeny s politickými a ekonomickými událostmi, jako jsou finanční krize, změny v ekonomické

politice nebo konflikty. Například pokles nezaměstnanosti v letech 2007-2008 byl částečně způsoben hospodářským růstem a politickou stabilitou v té době.

- V roce 2014 došlo k výraznému skoku míry nezaměstnanosti, což může být důsledkem politických a hospodářských nestabilit v té době.

- Od roku 2014 jsou data získávána bez úvahy o okupovaných územích, což může ovlivnit celkovou analýzu situace.

- V roce 2021 dosáhla míra nezaměstnanosti nejvyšší úrovně za posledních 20 let, což je možná důsledek ekonomických obtíží spojených s pandemií covidu-19 a dalšími faktory.

Celkově lze říci, že nezaměstnanost na Ukrajině vykazuje značnou variabilitu v závislosti na různých faktorech, jako jsou hospodářská stabilita, politická situace a globální události.

4.3.2 Porovnání nezaměstnanosti mezi různými regiony Ukrajiny

Počet nezaměstnaných:

- V roce 2014 bylo nezaměstnaných 9,7 % populace, což představovalo zhruba 1,8 milionu lidí.

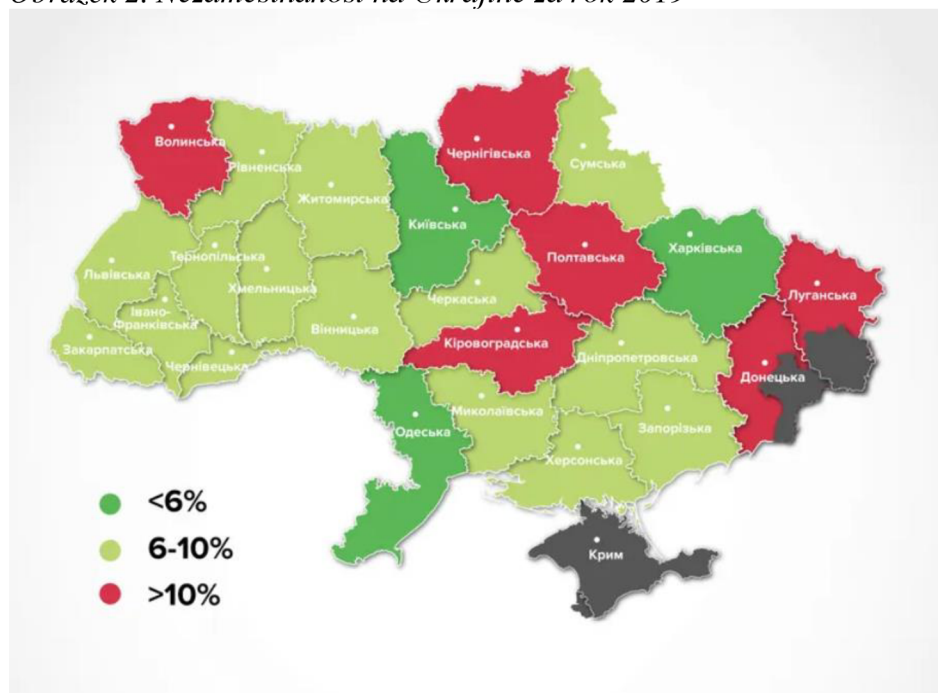
- V roce 2015 se nezaměstnanost snížila na 9,1 %, což odpovídalo přibližně 5 milionům lidí.

- V roce 2016 činila nezaměstnanost 9,5 %, což bylo asi 1 678 200 lidí.

Od začátku roku 2017 došlo ke snížení míry nezaměstnanosti na Ukrajině z 1,6 % na 1,2 %. V červenci bylo oficiálně zaregistrováno 3 19,9 tisíce nezaměstnaných, z nichž 256,9 tisíce obdržovalo pomoc.

I přes určité úspěchy v boji proti nezaměstnanosti se k začátku února 2018 počet nezaměstnaných zvýšil na 364 tisíc. Situaci částečně udržuje pracovní migrace do zahraničí.

Obrázek 2. Nezaměstnanost na Ukrajině za rok 2019

Zdroj: Bank.gov.ua, 2020

Ve třetím čtvrtletí roku 2019 bylo v Ukrajině zaznamenáno 7,3 % nezaměstnaných. Tato data zveřejnilo ministerstvo ve zprávě "Přehled trhu práce".

Nejnižší míra nezaměstnanosti byla zaznamenána v Charkovské, Oděské, Kyjevské oblasti a v Kyjevě. Nejvyšší počet nezaměstnaných, tedy více než 10 %, byl ve Volynské, Černihovské, Poltavské, Kropyvnyč'ké oblasti, stejně jako v Doněcké a Luhanské oblasti.

Podle tabulky (tabulka 6, s.76) nejvyšší koncentrace nezaměstnaných (nebyli zaměstnání ani nepodnikali) byla zaznamenána v Ukrajinou kontrolované frontové Doněcké a Luhanské oblasti – 16,4 % a 16,3 % osob v produktivním věku. Také vysoká míra nezaměstnanosti byla také pozorována v Kirovogradské, Poltavské, Volyňské a Černihovské oblasti.

Naopak nejvyšší koncentrace „pracovních morčat“, a tedy i „malých“ – nezaměstnaných, byla na začátku roku pozorována v regionech s městy s více než milionem obyvatel – Kyjev a Kyjevská oblast (pouze 8,0 % a 7,9 % pracovně aktivního obyvatelstva bylo nezaměstnaných), Charkovská (7,4 %), Oděská (8,1 %) a Dněpropetrovská oblast (10,2 %) a také západní oblasti - Lvov (8,3 %) a Ivano-Frankivsk (9,9 %).

4.4 Vliv inflace na hospodářství

Díky významné úrodě zemědělských plodin v tomto roce začala inflace rychle klesat. Například v září dosáhla hodnoty 7,1% (jedná se o roční míru).

Nejvíce na cenové ukazatele ovlivnily následující produkty:

- zelenina;
- ovoce;
- olejniny;
- obiloviny;
- cukrová řepa.

Nelze také opomenout vliv "zmrazení" tarifů. Tato moratoria také přispěla k ekonomické stabilitě.

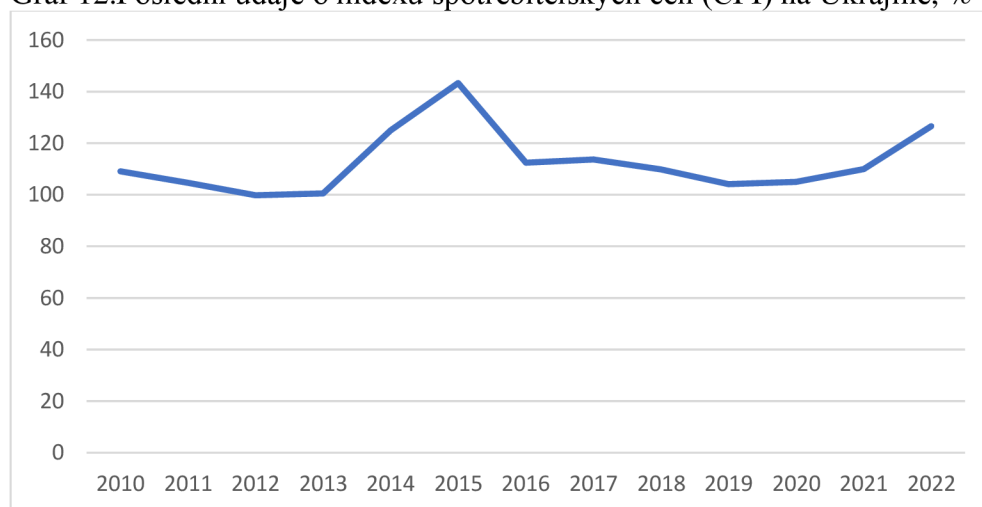
Reformy na devizovém trhu umožnily zabránit výrazným fluktuacím kurzu. To zase zastavilo růst cen potravin s importovanými složkami. Takže základní inflace v září činila pouze 8,4%.

Podle NBU by se díky zavedeným změnám měla situace v říjnu dále zlepšovat. Pravděpodobně se inflace opět sníží. Stojí za zmínku, že na situaci na finančním trhu v říjnu měl největší vliv přechod kurzu na řízeně flexibilní.

Celkově má vysoká míra inflace negativní dopady na hospodářství Ukrajiny a může vyžadovat řadu opatření, včetně monetární politiky a fiskálního řízení, aby se zabránilo nadměrnému růstu cen a stabilizovala ekonomika země.

4.4.1 Analýza míry inflace a jejího dopadu na spotřebitelské ceny

Graf 12. Poslední údaje o indexu spotřebitelských cen (CPI) na Ukrajině, %

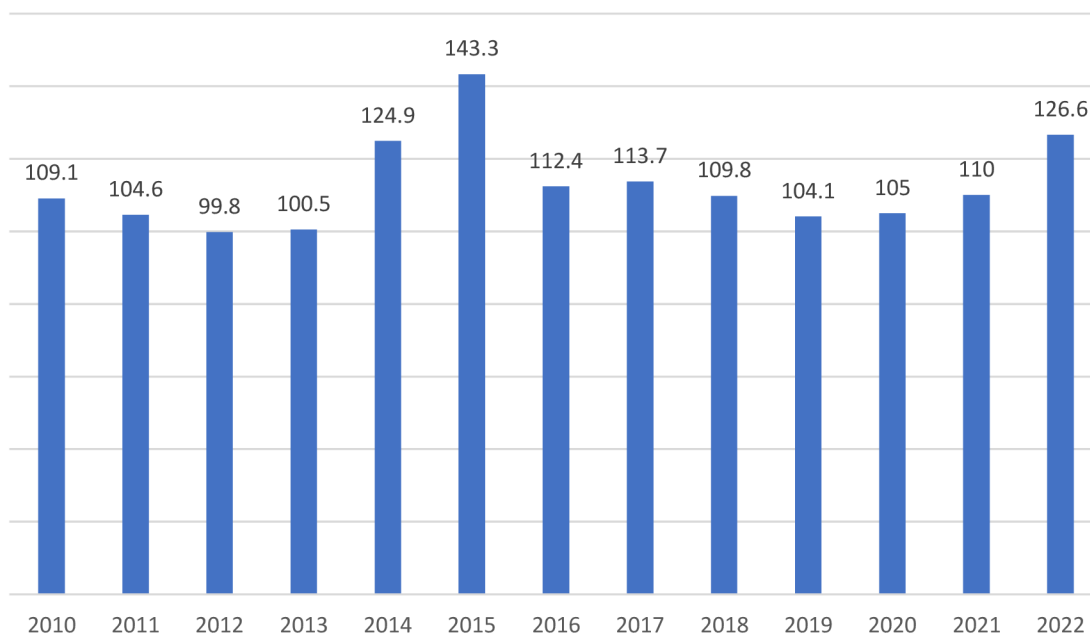

Zdroj: Index.minfin.com.ua, 2022

Index spotřebitelských cen (CPI) v Ukrajině klesl na úroveň 426 bodů v srpnu 2023. Maximální hodnota dosáhla 385 bodů, zatímco minimální byla 98,2 bodu.

Pokles indexu spotřebitelských cen (CPI) v Ukrajině na úroveň 426 bodů v srpnu 2023 naznačuje snižování cen spotřebního zboží a služeb v zemi. Tento pokles může být důsledkem různých faktorů, včetně dostupnosti zemědělských produktů, změn v cenách energetických surovin nebo vládních opatření v oblasti regulace cen. Maximální hodnota indexu CPI dosažená v minulosti ukazuje na předchozí období zvýšené inflace, zatímco minimální hodnota indikuje období výrazné deflace. Tento údaj může být užitečný pro analytiku a ekonomy sledující vývoj cenové stability v Ukrajině a poskytující kontext pro hospodářské rozhodování.

Graf 13. Index CPI v období 2010-2022, %

Zdroj: Index.minfin.com.ua, 2022

Tento graf ukazuje vývoj indexu spotřebitelských cen (CPI) na Ukrajině v průběhu let, přičemž hodnoty jsou vyjádřeny jako procento v porovnání s referenčním rokem 2010.

Na základě grafu lze vyvodit několik důležitých inflačních trendů v Ukrajině:

2010-2013: Stagnace a mírný pokles

- V období 2010-2013 se index CPI pohyboval mírně dolů nebo stagnoval. To může být způsobeno relativní stabilitou ekonomiky a cenovou kontrolou.

2014: Prudký nárůst

- V roce 2014 došlo k dramatickému nárůstu indexu o 24,9%. Tento výrazný růst lze přisoudit politickým a ekonomickým změnám, včetně politických nepokojů a devalvace měny.

2015-2016: Dramatický růst

- V následujících letech, zejména v letech 2015 a 2016, index CPI strmě stoupl o 43,7% a 12,4%. To může být důsledkem inflace a devalvace měny, stejně jako různých ekonomických a geopolitických faktorů.

2017-2019: Stabilizace a pokles

- Od roku 2017 do roku 2019 index opět klesal, což naznačuje možnou stabilizaci ekonomiky a snahu o kontrolu inflace.

2020-2021: Minimální růst

- V roce 2020 a 2021 byl pozorován pouze minimální růst indexu. To může být spojeno s ekonomickými dopady pandemie COVID-19, která ovlivnila ekonomiku a ceny zboží.

2022: Strmý růst

- Nakonec v roce 2022 index opět strmě stoupl o 16,6%. Tento nárůst může být důsledkem obnovy ekonomiky, zvýšené poptávky nebo jiných faktorů.

Celkově lze konstatovat, že vývoj indexu CPI na Ukrajině v období 2010-2022 byl turbulentní, s výraznými změnami způsobenými politickými, ekonomickými a sociálními faktory, včetně politických změn, devalvace měny a pandemie.

4.4.2 Příčiny a důsledky inflačních tlaků na ekonomiku

Inflační tlaky na ekonomiku Ukrajiny mohou mít několik příčin a důsledků:

Příčiny inflačních tlaků:

1. Růst mezd: Pokud mzdy rostou rychleji než produktivita práce, může to vést k zvyšování nákladů na výrobu, což může být přeneseno na ceny zboží a služeb.

2. Rostoucí náklady na suroviny: Zvýšení cen surovin a energií může způsobit růst nákladů na výrobu, což může mít za následek zvýšení cen výrobků a služeb.

3. Expanze peněžní zásoby: Příliš mnoho peněz v oběhu může vést k nadměrné poptávce po zboží a službách, což může způsobit růst cen.

4. Zahraniční faktory: Například zvýšení cen dovozovaných produktů kvůli zahraničním politickým událostem, obchodním dohodám nebo devizové nestabilitě může také způsobit inflační tlaky (Šmídová, 2017).

Důsledky inflačních tlaků:

1. Znehodnocení úspor: Vyšší inflace může vést k poklesu kupní síly peněz, což může ovlivnit úspory a investice obyvatelstva.

2. Snížená kupní síla: Růst cen může snížit reálné příjmy obyvatelstva a podkopat jejich schopnost kupovat zboží a služby, což může vést ke snížení životní úrovně.

3. Narušení hospodářské stability: Vysoká inflace může způsobit nejistotu a narušit hospodářskou stabilitu, což může odradit investory a brzdit hospodářský růst.

4. Zvýšené náklady podnikání: Firmy mohou čelit vyšším nákladům na výrobu a provoz, což může snížit jejich ziskovost a konkurenceschopnost.

5. Zvýšené úrokové sazby: Centrální banka může zvýšit úrokové sazby jako opatření k omezení inflace, což může zvýšit náklady na půjčky a investice (Šmídová, 2017).

4.5 Analýza platební bilance Ukrajiny

Analýza platební bilance Ukrajiny poskytuje důležité informace o hospodářských transakcích této země se zahraničím. Platební bilance se obvykle skládá z několika částí:

- Bilance zboží ukazuje hodnotu dovozu a vývozu zboží. Pokud má země negativní saldo v této oblasti, naznačuje to, že dovoz převyšuje vývoz.
- Bilance služeb zahrnuje obchod se službami, jako jsou turismus, pojištění, telekomunikace atd. Kladné saldo zde může indikovat převahu exportu služeb nad importem.
- Příjmy z investic zahrnují zisky z investic, dividendy a další příjmy generované investicemi v zahraničí a ze zahraničí. Tento ukazatel může být důležitý pro hodnocení mezinárodní investiční aktivity země.
- Aktuální převody zahrnují platby a převody osobních peněz mezi domácími a zahraničními obyvateli, včetně zahraničních dávek a mezinárodních darů.
- Bilance kapitálových operací zahrnuje finanční investice, jako jsou přímé zahraniční investice, portfoliové investice, změny v rezervách centrální banky atd. (Šmídová, 2017).

Analýza platební bilance poskytuje ucelený pohled na to, jak se země integruje do světového hospodářství, a může pomoci identifikovat silné a slabé stránky ekonomiky.

Například dlouhodobě negativní saldo v oblasti obchodu se zbožím může signalizovat nedostatečnou konkurenceschopnost domácích výrobců nebo závislost na dovozu. Naopak kladné saldo v oblasti služeb může naznačovat konkurenceschopnost v oblasti turismu nebo dalších služeb. Důkladná analýza platební bilance může být základem pro formulaci politik, které by měly posílit ekonomiku země a zlepšit její výkonnost na mezinárodní úrovni (Šmídová, 2017).

Podle tabulky (tabulka 7, s.77) lze udělat následující analýzu platební bilance Ukrajiny za rok 2023:

1. Běžný účet (A):

- Bilance zboží a služeb vykazuje významný deficit, což naznačuje, že Ukrajina importuje více zboží a služeb, než vyváží.

- Bilance primárních a vedlejších příjmů jsou převážně kladné, což naznačuje, že zahraniční investoři vydělávají na svých investicích v Ukrajině.

- Celkový běžný účet (A) je záporný, což naznačuje, že Ukrajina má celkový deficit v běžném účtu.

2. Kapitálový účet (B):

- Kapitálový účet vykazuje negativní hodnoty, což znamená, že Ukrajina má čistý odliv kapitálu do zahraničí.

3. Finanční účet (C):

- Finanční účet také vykazuje záporné hodnoty, což naznačuje, že Ukrajina má čistý odliv finančních prostředků z ekonomiky.

4. Konsolidovaný účet (D):

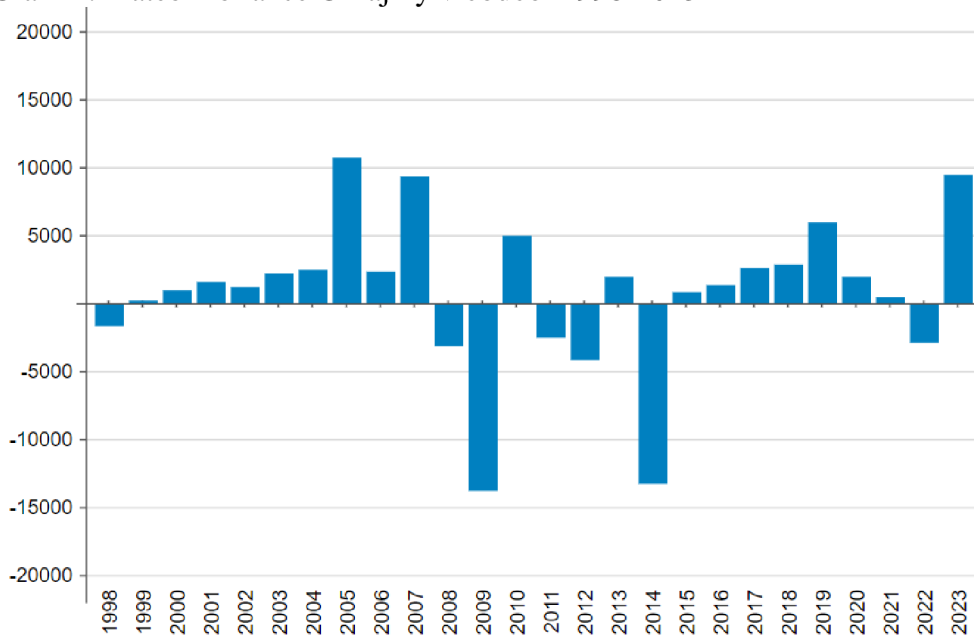
- Celkový konsolidovaný účet je kladný, což naznačuje, že přes celkový deficit v běžném a kapitálovém účtu má Ukrajina nadále dostatek rezerv a souvisejících položek, aby pokryla tyto deficity.

5. Rezervy a související položky (E):

- Ukazují pozitivní hodnoty, což znamená, že Ukrajina má dostatečné rezervy a zahraniční aktiva na krytí svých závazků.

Celkově lze říci, že Ukrajina má v roce 2023 čistý deficit v běžném a kapitálovém účtu, který je vykompenzován přítomností dostatečných rezerv a souvisejících položek. Nicméně, negativní trend ve finančním účtu vyžaduje pozornost, aby se zabránilo nadměrnému odlivu finančních prostředků z ekonomiky.

Graf 14. Platební bilance Ukrajiny v období 1998-2023

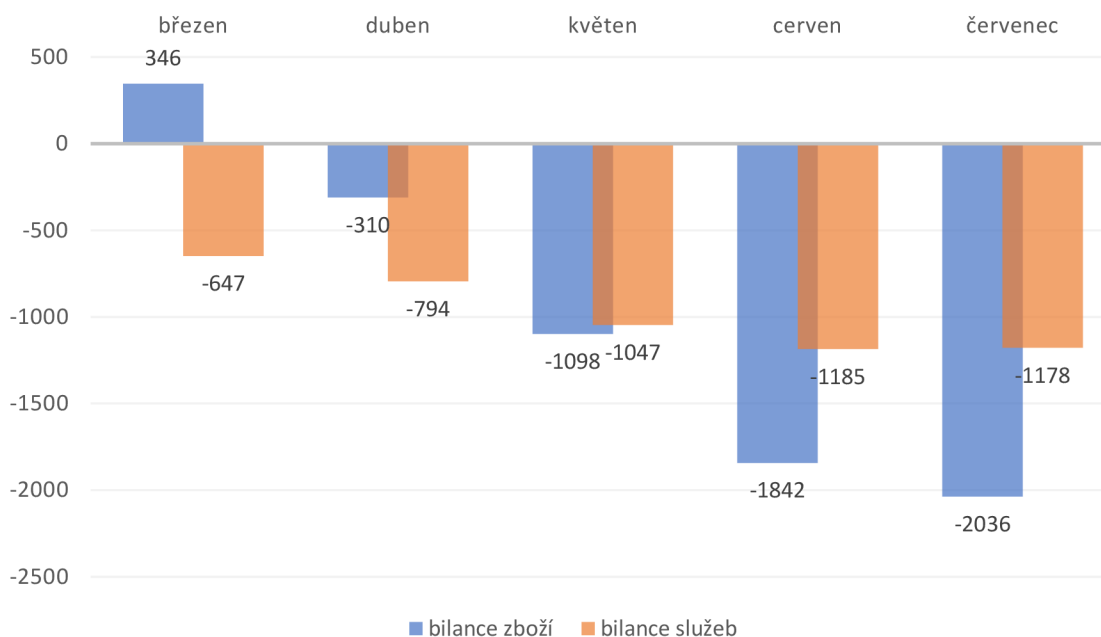
Zdroj: Index.minfin.com.ua, 2023

Tento graf zobrazuje konsolidovanou platební bilanci Ukrajiny za posledních několik let. Ukazuje, že Ukrajina má tendenci k výrazným změnám ve své platební bilanci bez jasně dlouhodobé stability. Teprve od roku 2015 začíná tendence směřovat k relativní stabilitě a projevuje se pozitivní saldo konsolidované platební bilance. Tato nestabilita může být důsledkem různých faktorů, včetně hospodářských cyklů, politických událostí, změn v zahraničním obchodě a investicích. Je důležité, aby vláda a centrální banka pečlivě monitorovaly tyto změny a přijímaly vhodná opatření k řízení rizik a udržení ekonomické stability země.

4.5.1 Bilance obchodního salda a služeb

Bilance obchodního salda a služeb na Ukrajině zahrnuje rozdíl mezi hodnotou dovozu a vývozu zboží a služeb. Kladné saldo v této oblasti naznačuje, že země vyváží více zboží a služeb, než dováží, což může signalizovat konkurenceschopnost na světovém trhu a přispět k pozitivnímu ekonomickému růstu. Naopak negativní saldo může indikovat závislost na dovozu a nedostatečnou konkurenceschopnost domácího průmyslu. Analyzování této bilance je klíčové pro hodnocení obchodních aktivit země a pro plánování ekonomických politik.

Graf 15. Měsíční bilance zahraničního obchodu od začátku války, mil. USD

Zdroj: Epravda.com.ua, 2024

Údaje v grafu naznačují, že obchodní saldo Ukrajiny v oblasti zboží a služeb je záporné, což znamená, že země utratila více peněz na dovoz zboží a služeb, než kolik získala ze svých exportních činností. Negativní saldo v oblasti obchodu zbožím a službami může mít ekonomické důsledky pro zemi, jako je snížení měnového rezerv, ztráta konkurenceschopnosti domácích výrobců nebo závislost na zahraničních dodavatelích a službách.

Od dubna se kumulativně i měsíčně export zboží snižuje rychleji než import. Za prvních 7 měsíců roku 2022 se export zboží snížil o 27,8 % ve srovnání s odpovídajícím obdobím předchozího roku, zatímco import klesl o polovinu nižším tempem, o 15,9 %. Negativní saldo obchodu se zbožím a službami, které za prvních 7 měsíců roku 2022 již překročilo 10 miliard dolarů, pokračuje ve zvětšování, což vyvíjí tlak na směnný kurz hřivny.

Podle výsledků prvních 7 měsíců čistý odliv z privátního sektoru (včetně chyb a opomenutí) dosáhl 17,1 miliard USD (na srovnání, za prvních 7 měsíců roku 2021 činil čistý odliv pouze 0,9 miliardy USD).

Hlavními faktory jsou snížení obchodních úvěrů a zvýšení měny mimo banky.

Za prvních 7 měsíců měla platební bilance deficit ve výši 8,4 miliardy USD (včetně července - 0,3 miliardy USD). Deficit byl vyrovnán prostřednictvím měnových intervencí NBU a odpovídajícího snížení rezerv valutových rezerv.

Uvažované trendy ukazují následující trendy:

Válka s Ruskem vedla k významnému zhoršení platební bilance, což způsobilo její deficit ve výši 8,4 miliardy USD za prvních 7 měsíců (ve srovnání s přebytkem 0,8 miliardy USD za stejné období v roce 2021).

Především se rapidně zhoršilo zahraniční obchodní saldo z minus 0,7 na 10 miliard USD, a ještě rychleji se zvýšil odliv měny prostřednictvím finančního účtu, především prostřednictvím operací reálného sektoru a obyvatelstva. Časné kroky NBU týkající se omezení na devizovém trhu a fixace směnného kurzu pomohly zmírnit šokový vliv války na platební bilanci a zabránily nekontrolované devalvaci hřivny.

4.5.2 **Zhodnocení vlivu zahraničního obchodu na platební bilanci**

Vliv zahraničního obchodu na platební bilanci Ukrajiny je klíčový, protože Ukrajina je otevřená ekonomika, která silně závisí na mezinárodním obchodu. Z uvedených údajů vyplývá, že bilance zboží a služeb jsou obě záporné, což naznačuje, že hodnota dovozu převyšuje hodnotu vývozu.

Bilance zboží, která vykazuje rozdíl mezi hodnotou exportu a importu zboží, se postupně zhoršuje od března do července, přičemž červenec představuje nejhorší měsíc s bilancí zboží dosahující hodnoty -2036 milionů USD. Tento pokles naznačuje, že hodnota dovozu zboží převyšuje hodnotu vývozu, což může znamenat zvýšený tlak na platební bilanci, zejména pokud tento trend přetrvává. Negativní bilance zboží také znamená, že Ukrajina importuje více zboží, než vyváží. To může být důsledkem závislosti na dovozu určitých surovin nebo finálních výrobků, nedostatečné konkurenceschopnosti domácího průmyslu nebo změn v mezinárodní poptávce.

Podobně bilance služeb, která zahrnuje rozdíl mezi hodnotou exportu a importu služeb, je také záporná ve všech uvedených měsících. To naznačuje, že hodnota importu služeb převyšuje hodnotu exportu, což dále zhoršuje platební bilanci Ukrajiny. To může být důsledkem závislosti na zahraničních službách, jako je například technická podpora, turistické služby nebo doprava.

Tento dlouhodobý deficit v obchodě zbožím a službami může vytvářet tlak na platební bilanci Ukrajiny, což může vést k poklesu hodnoty domácí měny, pokud není vyvážen jinými položkami platební bilance, jako jsou příjmy z investic, finanční účet nebo příliv turistů.

Je důležité, aby Ukrajina sledovala a řešila tento vývoj, například podporou exportu, diverzifikací obchodních partnerů nebo podporou domácí výroby, aby snížila svou závislost na dovozu a zlepšila svou platební bilanci.

4.6 Charakteristika hospodářského cyklu na Ukrajině

Hospodářský cyklus na Ukrajině je obecně podobný cyklům v jiných ekonomikách. Typicky se skládá z čtyř fází:

1. Růst: V této fázi ekonomika roste a dosahuje vyšších úrovní výroby, zaměstnanosti a spotřeby. Ukrajina může zažívat růst díky zvýšené poptávce po svých výrobcích, investicím, vysokým cenám surovin nebo jiným faktorům.

2. Vrchol: Během této fáze ekonomika dosahuje svého vrcholu a dosahuje maximální úrovně aktivity. Růst se může zpomalit, případně se může objevit příznak ekonomické přehřátosti, což může vést k inflaci a nerovnováze na trhu práce.

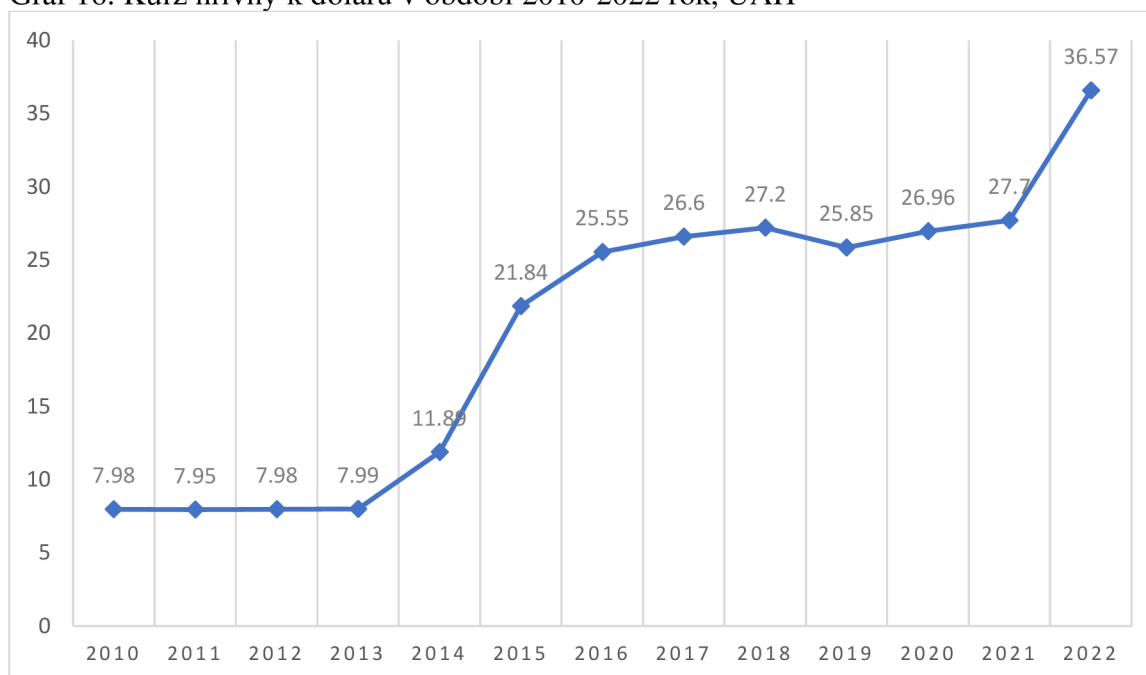
3. Úpadek: Po dosažení vrcholu se ekonomika začne zpomalovat. To může být způsobeno poklesem poptávky, zhoršením vnějších podmínek, hospodářskými politikami nebo jinými faktory.

4. Hospodářský pokles: Pokud úpadek přeroste do recese, ekonomika se dostává do poklesu. Dochází ke snižování výroby, růstu nezaměstnanosti a snižování spotřeby. To může mít závažné důsledky pro obyvatele země.

Tyto fáze cyklu se mohou opakovat v závislosti na mnoha faktorech, včetně mezinárodních ekonomických podmínek, politických rozhodnutí, měnové politiky a vnějších šoků. Schopnost země přizpůsobit se těmto změnám a minimalizovat negativní dopady hospodářských cyklů může hrát klíčovou roli v udržení stability a růstu ekonomiky.

Můžeme to zvážit na příkladu kurzu domácí měny a ukazatele HDP na obyvatele

Graf 16. Kurz hřivny k dolaru v období 2010-2022 rok, UAH

Zdroj: Index.minfin.com.ua, 2022

Analýza vývoje kurzu ukrajinské hřivny k americkému dolaru v období 2010-2022:

2010-2013: Stabilita a mírný pokles

- V prvních letech sledovaného období (2010-2013) se kurz hřivny k dolaru pohyboval poměrně stabilně kolem hodnoty 7,95 až 7,99.

- Tento stabilní kurz naznačoval určitou míru důvěry v ekonomiku a měnu země.

2014: Prudký pokles

- V roce 2014 však došlo k prudkému poklesu hodnoty hřivny vůči dolaru na 11,89.

- Tento nárůst byl způsoben politickou a ekonomickou nestabilitou v zemi, včetně politických nepokojů a devalvace měny.

2015-2019: Další devalvace a inflace

- V následujících letech (2015-2019) pokračovala devalvace hřivny a inflace, což vedlo k postupnému oslabení měny.

- Kurz hřivny k dolaru postupně vzrostl z 21,84 v roce 2015 na 25,85 v roce 2019.

2020-2021: Stabilita

- V roce 2020 a 2021 kurz hřivny k dolaru zůstal relativně stabilní, přičemž se pohyboval kolem hodnoty 26-27.

- Tato relativní stabilita mohla být způsobena určitým mírem hospodářského zotavení a snahou o kontrolu inflace.

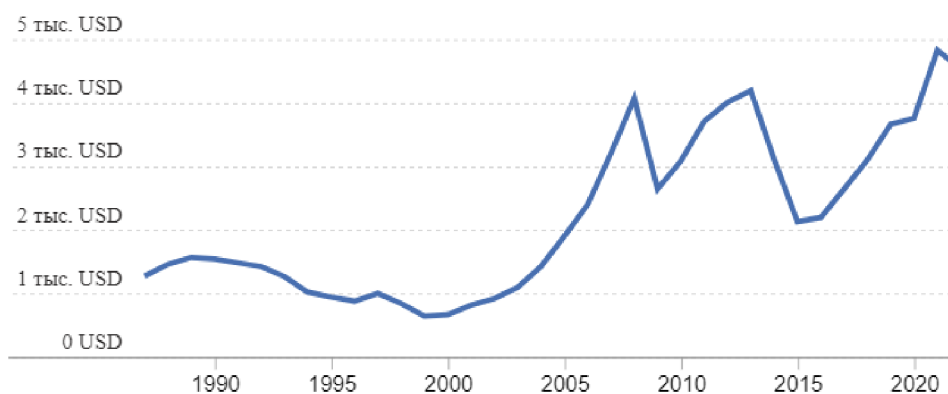
2022: Prudký pokles

- V roce 2022 však došlo k dalšímu prudkému poklesu hodnoty hřivny vůči dolaru na 36,57.

- Tento pokles může být způsoben různými faktory, včetně geopolitických napětí, hospodářských problémů a inflace.

Celkově lze říci, že vývoj kurzu ukrajinské hřivny k americkému dolaru v období 2010-2022 byl charakterizován výraznými změnami, které odrážejí politickou a ekonomickou nestabilitu v zemi, a měl významné dopady na ekonomiku a životní úroveň obyvatelstva.

Graf 17. Ukazatele HDP na obyvatele, tis. USD

Zdroj: Ukrstat.gov.ua, 2021

Přehled hospodářských fází na Ukrajině od roku 2000:

1. Počátek 21. století (2000-2004):

- Ukrajina začala po rozpadu Sovětského svazu trpět ekonomickými obtížemi a nejistotou.

- Vláda se snažila provádět reformy, ale pokrok byl pomalý a ekonomika zůstala zranitelná.

2. Růst a krize (2005-2009):

- V letech 2005 až 2008 dosáhla Ukrajina solidního ekonomického růstu, zejména díky vzrůstu cen komodit a zvýšenému zahraničnímu investování.

- Nicméně, globální finanční krize v roce 2008 měla na Ukrajinu devastující dopad, vedoucí k recesi a poklesu HDP.

3. Obnova a nestabilita (2010-2013):

- Po krizi začala ekonomika opět růst, ale politická nestabilita a korupce zůstávaly velkými problémy.

- Ekonomický růst byl narušen politickými nepokoji a protesty, které vyvrcholily Oranžovou revolucí v roce 2014.

4. Recese a konflikt (2014-2015):

- Anexe Krymu Ruskem a konflikt na východě Ukrajiny vedly k hospodářské recesi a politické nejistotě.

- Ekonomika zaznamenala pokles a měna oslabila.

5. Obnova a reformy (2016-2019):

- Země začala obnovovat ekonomický růst a provádět reformy zaměřené na snížení korupce a zlepšení podnikatelského prostředí.

- Mezinárodní finanční pomoc a podpora pomohly podpořit ekonomickou obnovu.

6. Stagnace a pandemická krize (2019-2021):

- Politická nestabilita a nedostatek pokroku v reformách vedly k hospodářské stagnaci.

- Pandemie COVID-19 měla další negativní dopad na ekonomiku, což vyžadovalo opatření na podporu hospodářství.

7. Oživení (2021-2022):

- S postupným zotavením z pandemie a obnovou mezinárodního obchodu začala ekonomika opět růst.

- Vláda se snažila pokračovat v reformách a podporovat investice a diverzifikaci ekonomiky.

Tyto fáze ukazují dynamiku a výzvy, kterým Ukrajina čelila v posledních letech, a snahy o obnovu a posílení ekonomiky (Koubský,2022).

4.6.1 Identifikace fází hospodářského cyklu v posledních letech

V posledních letech bylo možné identifikovat několik fází hospodářského cyklu na Ukrajině:

1. Počáteční období (2000-2004): Po rozpadu Sovětského svazu se Ukrajina snažila přecházet k tržní ekonomice a demokracii. V této fázi docházelo k ekonomickým reformám, privatizaci státních podniků a liberalizaci obchodu.

2. Ekonomický růst a následná krize (2005-2009): Během tohoto období dosáhla Ukrajina poměrně vysokého ekonomického růstu, který byl podporován zejména zvýšenou spotřebou, investicemi a růstem exportu. Nicméně finanční krize v roce 2008 a politická nestabilita vedly ke krizi v roce 2009, což způsobilo pokles HDP a zvýšení nezaměstnanosti.

3. Obnova a stagnace (2010-2013): Po krizi v roce 2009 začala Ukrajina opět postupně obnovovat svou ekonomiku. Růst byl podporován zejména zvýšenou poptávkou po ukrajinských výrobcích a investicemi. Nicméně politické napětí, korupce a nedostatečné strukturální reformy způsobily, že ekonomický růst byl poměrně nevyrovnaný a čelil značným výzvám.

4. Krize a konflikt (2014-2015): V roce 2014 se Ukrajina ocitla v hluboké politické a ekonomické krizi v důsledku politických nepokojů, anexe Krymu a konfliktu na východě země. Tato krize vedla k poklesu HDP, propadu měny, rostoucí inflaci a nezaměstnanosti.

5. Oživení a nestabilita (2016-2021): Od roku 2016 bylo pozorováno určité oživení ukrajinské ekonomiky, ačkoli se stále potýkala s politickou a ekonomickou nestabilitou. Zahraniční investice, podpora reformních opatření a zlepšená hospodářská politika přispěly k mírnému růstu HDP. Nicméně konflikty východní Ukrajiny a geopolitické napětí stále zůstávaly výzvou (Koubský, 2022).

Lze konstatovat, že ukrajinská ekonomika od roku 2000 prošla různými fázemi, které zahrnovaly období růstu, krize, obnovy a politické nestability. Hospodářský vývoj byl ovlivněn mnoha faktory, včetně politických událostí, zahraniční politiky a vnitřních reforem. I přes některé pozitivní trendy, jako je obnova ekonomiky po krizích a snahy o reformy, zůstávají výzvy jako politická nestabilita, korupce a konflikty nadále přetrvávajícími faktory, které ovlivňují ekonomický vývoj země. Pro další pokrok a udržení stability je důležité, aby Ukrajina pokračovala v implementaci reforem, podpoře hospodářského růstu a řešení konfliktů a výzev, kterým čelí.

4.6.2 Analýza příčin a důsledků cyklického vývoje

Cyklický vývoj na Ukrajině je způsoben kombinací vnitřních a vnějších faktorů, které ovlivňují ekonomiku země. Některé hlavní příčiny a důsledky cyklického vývoje lze identifikovat následovně:

Příčiny:

1. Politická nestabilita: Časté změny v politické moci a korupce vedou k nejistotě a mohou zpomalit procesy reformy a rozvoje ekonomiky.

2. Geopolitické napětí: Konflikty s Ruskem, zejména anexe Krymu a konflikt na východě Ukrajiny, mají značný dopad na ekonomiku a zvyšují riziko pro investory.

3. Závislost na dovozu energií: Ukrajina se silně spoléhá na dovoz energií, zejména z Ruska, což zvyšuje její zranitelnost vůči cenovým šokům na světových trzích.

4. Korupce a nedostatečný právní rámec: Korupce a nedostatečná právní ochrana majetku odrazují investory a brání rozvoji podnikání.

5. Ekonomická diverzifikace: Nedostatečná diverzifikace ekonomiky znamená, že země je příliš závislá na jednotlivých odvětvích, jako je těžba a výroba, což může zhoršit cyklické výkyvy.

Důsledky:

1. Ekonomická recese a stagnace: Cyklické výkyvy způsobují recese a stagnaci, které vedou ke ztrátám pracovních míst, poklesu příjmů a snížení životní úrovně obyvatelstva.

2. Investiční nestabilita: Nepředvídatelný ekonomický prostředí a politické riziko odrazují investory, což snižuje tempo hospodářského růstu a modernizace.

3. Sociální napětí: Hospodářské potíže mohou vést k sociálním nepokojům a politické nestabilitě, což ztěžuje dosažení dlouhodobého udržitelného rozvoje.

4. Zhoršení životního prostředí: Ekonomické výkyvy mohou také zhoršit životní prostředí v důsledku nižších investic do ochrany životního prostředí a obnovy infrastruktury.

Celkově cyklický vývoj na Ukrajině odráží složité výzvy, kterým země čelí, a vyžaduje komplexní přístup, který zahrnuje reformy politických institucí, diverzifikaci ekonomiky a posílení právního rámce pro podnikání a investice.

5 Výsledky a diskuse

Rozvoj ukrajinské ekonomiky od rozpadu Sovětského svazu byl poznamenán mnoha výzvami a proměnlivými obdobími. Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 se Ukrajina stala samostatnou republikou a musela čelit náročnému úkolu transformace své ekonomiky z plánovaného hospodářství na tržní systém. Tento proces transformace byl obtížný a často se potýkal s nedostatkem infrastruktury, politickou nestabilitou a korupcí, což brzdilo růst a rozvoj ekonomiky.

V průběhu let 2000 až 2013 zaznamenala Ukrajina určitý ekonomický růst, zejména v oblasti průmyslu, služeb a exportu. Nicméně tato období růstu byla narušena politickou nestabilitou, která často vedla k neefektivním reformám a nedostatečnému řešení strukturálních problémů ekonomiky.

V roce 2014 však Ukrajina čelila zásadní krizi v důsledku konfliktu na východě země a anexe Krymu Ruskem. Tato situace měla devastující dopad na ekonomiku země, vedoucí ke ztrátě území, infrastruktury a lidských životů. Hospodářský vývoj byl narušen, investice se zdržely a mnoho firem bylo nuceno přerušit svou činnost.

V reakci na tyto výzvy se ukrajinská vláda snažila provádět hospodářské reformy a podporovat obnovu ekonomiky. K tomu patřilo zlepšení podnikatelského prostředí, boj proti korupci a snaha o přiblížení se k normám EU. Nicméně realizace těchto reforem se často setkávala s odporem a politickým tlakem. Zahraniční intervence, zejména ze strany Ruska, měly výrazný dopad na ekonomický vývoj Ukrajiny. Konflikt na východě země a anexe Krymu omezily přístup Ukrajiny k důležitým trhům a surovinám.

Hospodářský vývoj Ukrajiny je tak úzce spjat s politickou stabilitou, bezpečnostními hrozbami a geopolitickými faktory v regionu, ale Ukrajina má stále značný potenciál v oblasti zemědělství, průmyslu a energetiky. Nicméně politická stabilita, reformy veřejného sektoru a boj proti korupci budou klíčové pro to, aby se tento potenciál mohl plně využít. Pro dosažení udržitelného růstu a prosperity je nezbytné, aby Ukrajina pokračovala v reformách, podpoře podnikání a posilování demokratických institucí. To může pomoci vytvořit příznivější prostředí pro investice, hospodářský rozvoj a zlepšení životní úrovně obyvatelstva.

6 Závěr

Studium hospodářského vývoje Ukrajiny od rozpadu Sovětského svazu až po současnost ukazuje složitost a rozmanitost výzev, kterým tato země čelila. Ukrajina, jako jedna z největších zemí bývalého Sovětského svazu, prošla v posledních třiceti letech obdobím dramatických změn a transformací.

Od osamostatnění v roce 1991 se Ukrajina snažila přejít od plánovaného hospodářství k tržnímu systému, což bylo spojeno s mnoha výzvami a obtížemi. Politická nestabilita, korupce a nedostatečná infrastruktura představovaly překážky na cestě k ekonomickému růstu a prosperity. Přesto během let 2000 až 2013 zaznamenala země určitý pokrok v oblasti průmyslu, služeb a exportu.

Nicméně v roce 2014 nastala zásadní změna v podobě konfliktu na východě Ukrajiny a anexe Krymu Ruskem. Tato událost měla devastující dopad na ekonomiku země a způsobila hlubokou hospodářskou krizi. Hospodářský vývoj byl narušen, investice se zdržely a mnoho firem bylo nuceno přerušit svou činnost.

Reakce ukrajinské vlády na tyto výzvy zahrnovala provádění hospodářských reforem a snahu o obnovu ekonomiky. Nicméně realizace těchto reforem byla často ztížena politickým odporem a nesnázemi s implementací.

Hospodářský vývoj Ukrajiny je tedy úzce spojen s politickou situací a bezpečnostními hrozbami v regionu. Pro dosažení udržitelného hospodářského růstu je nezbytné pokračovat v provádění reforem, boji proti korupci a posilování demokratických institucí. Důležitou roli zde hraje také podpora podnikání a investic, což může vytvořit příznivější prostředí pro ekonomický rozvoj a zlepšení životní úrovně obyvatelstva Ukrajiny.

Z hlediska hospodářských ukazatelů je třeba zdůraznit, že Hrubý domácí produkt (HDP) Ukrajiny zaznamenal v posledních letech významné výkyvy v důsledku politických a bezpečnostních krizí. Inflace a nezaměstnanost také hrály důležitou roli v hospodářském vývoji země, přičemž nestabilita těchto ukazatelů ovlivňovala ekonomickou situaci a důvěru investorů.

Hospodářský vývoj Ukrajiny je tak dynamickým procesem, který vyžaduje neustálou pozornost a snahu o řešení strukturálních problémů a nerovnováh. Pouze prostřednictvím koordinovaných a účinných opatření může Ukrajina dosáhnout stabilního a udržitelného růstu, který přinese prospěch celému jejímu obyvatelstvu.

Návrhy ke zlepšení hospodářského vývoje Ukrajiny:

1. Reforma veřejného sektoru: Zlepšení transparentnosti, boj proti korupci a modernizace veřejných institucí jsou klíčové pro zlepšení důvěry investorů a podnikatelů v ukrajinskou ekonomiku.

2. Podpora podnikání: Vytvoření příznivého prostředí pro podnikání prostřednictvím snižování byrokracie, zjednodušení procesu registrace firem a posílení právní ochrany majetku může podpořit vznik nových podniků a přilákat zahraniční investice.

3. Investice do infrastruktury: Modernizace dopravní, energetické a informační infrastruktury je klíčová pro podporu hospodářského růstu a konkurenceschopnosti Ukrajiny. Investice do těchto oblastí mohou také vytvářet pracovní místa a zlepšovat životní podmínky obyvatelstva.

4. Podpora inovací a vzdělávání: Investice do výzkumu a vývoje a podpora vzdělávání a odborného vzdělávání mohou posílit inovační potenciál a konkurenceschopnost ukrajinské ekonomiky v dlouhodobém horizontu.

5. Diversifikace ekonomiky: Snaha o diverzifikaci hospodářství může snížit závislost na jednotlivých odvětvích a zmírnit dopady krizí v určitých sektorech. Podpora rozvoje služeb, IT sektoru, zemědělství a dalších odvětví může přispět k vyváženějšímu a odolnějšímu hospodářskému růstu.

6. Posílení právního rámce: Zlepšení soudní nezávislosti a účinnosti soudního systému může zvýšit právní jistotu a ochranu práv vlastnictví, což může přilákat více investic a podpořit podnikání.

7. Spolupráce s mezinárodními partnery: Ukrajina by měla aktivně spolupracovat s mezinárodními organizacemi, jako je Mezinárodní měnový fond (MMF) a Světová banka, a využívat jejich podpory a odborného know-how při implementaci hospodářských reforem a projektů.

Tyto navrhované kroky by mohly přispět k posílení hospodářského vývoje Ukrajiny a podpoře udržitelného růstu, který by mohl přinést prospěch celému jejímu obyvatelstvu.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literatura

- 1) ANDRLÍK, B. FORMANOVÁ, L. DVOŘÁKOVÁ, K. BASTLOVÁ, V. Finanční účetnictví podnikatelského sektoru, pohled teorie a praxe. Wolters Kluwer, 2022. 252 s. ISBN 978-80-7676-268-8.
- 2) BRČÁK, J. SEKERA, B. STARÁ. D. Makroekonomie – teorie a praxe. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3
- 3) CIVÍN, Lubomír. Jak porozumět globální ekonomice. Olympia. 2018. 180s. ISBN 9788073764982.
- 4) ČERNOHORSKÝ, J. Finance: od teorie k realitě. Grada, 2020, 464 s. ISBN 978-80-271-2215-8.
- 5) GRIGORJEV, L. SALIHOV, M. GUAM. Sdvigi v ekonomike Azerbajdzana, Gruzii, Moldavii i Ukrainy, Moskva: REGNUM 1991-2006. 2007. 218s. ISBN 5-91150-004-3.
- 6) GVOZDEV, N. The strange Death of Soviet communism. Transaction Publishers. 2008. ISBN 978-1-4128-0698-5.
- 7) JENÍČEK, V. FOLTÝN, J. Globální problémy a světová ekonomika. 2003. Praha: C.H. Beck. ISBN 80-7179-795-2
- 8) JUREČKA, V. MACHÁČEK, M. a spol. Makroekonomie 4., aktualizované a rozšířené vydání. 2023. Grada publishing s.r.o. 384s. ISBN 9788027136353.
- 9) KADEŘÁBKOVÁ, B. Úvod do makroekonomie: Neoklasický přístup. C.H.BECK. 2003. ISBN 9788071797883.
- 10) KASIANOV, G. Ukraina 1991-2007: ocherki novejšishej istorii. Kiev: Nash chas. 2008. 480 s. ISBN 978-966-1530-04-0.
- 11) KLÍMA, J. 2004. Makroekonomie. Brno: MZLU Brno. ISBN 80-86575-71-3
- 12) KOUBSKÝ, P. Stručné dejiny Ukrajiny. N Press. 2022. 88s. ISBN 978-80-8230-107-9
- 13) LIPOVSKÁ, Hana. Moderní ekonomie. Jednoduše o všem, co byste měli vědět. Grada. 2017. 256s. ISBN 978-80-271-0120-7.
- 14) MÁČE, M. Účetnictví. Analýza a řízení financí. Václav Klemm, 2021. 704 s. ISBN 978-80-87713-20-4.

- 15) MIROSHNICHENKO, N. Kak ukraincy kapitalizm stroili. Novejšaya istoriya Ukrainy (1991-2001). Donetsk: N.P.Miroshnichenko. 2008. 340s. ISBN 978-966-8722-01-1.
- 16) NÝVLTOVÁ, R. REŽŇÁKOVÁ, M. Řízení platební schopnosti podniku. Grada. 2010. 192 s. ISBN 9788024734415.
- 17) PAVELKA, T. 2010. Makroekonomie: základní kurz. 3., aktualizované vydání. Praha: VŠEM. 285 s. ISBN 978-80-867-3055-4.
- 18) PLOKHY, S. Brány Evropy: Dějiny Ukrajiny. Brno: Jota. 2023. 432s. ISBN 978-80-7689-062-6
- 19) RYCHLÍK, J. MAGOCSI, P. R. ZYLINSKIJ, B. Dějiny Ukrajiny. Lidové noviny. 2022. 527s. ISBN 978-80-7422-849-0
- 20) SOUKUP, J. POŠTA, V. NESET, P. PAVELKA, T. a DOBRYLOVSKÝ, J. Makroekonomie. Management Press. 2010. ISBN 9788072612192.
- 21) SULDIN, A. Istoriya SSSR. Chronika velikoi strany. AST. 2016. 658s. ISBN 978-5-17-083622-2
- 22) ŠMÍDOVÁ, A. Privatizace bezpečnosti na Ukrajině. Praha: Metropolis University Prague Press. 2017. ISBN 978-80-87956-61-8
- 23) VYKOUKAL, J. LITERA, B. a TEJCHMAN, M. Východ Vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1989. Libri. 2017. 864s. ISBN 978-80-7277-561-3

7.2 Internetové zdroje

- 1) WIKIPEDIA. *HDP na obyvatele* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_st%C3%A1t%C5%AF_sv%C4%9Bta_podle_HDP_na_obyvatele
- 2) STÁTNÍ STATISTICKÁ SLUŽBA UKRAJINY. [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
- 3) GMK CENTER. *Prognóza růstu HDP* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://gmk.center/posts/ekonomike-ukrainy-prognozirut-rost-na-3-5-v-2024-godu/>
- 4) MINISTERSTVO FINANČÍ. *Index CPI* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation/>

- 5) MINISTERSTVO FINANCIÍ. *Platební bilance* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://index.minfin.com.ua/economy/balance/2023/>
- 6) NBU. *Veškeré makroekonomické ukazatele* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>
- 7) MINISTERSTVO FINANCIÍ. *Kurz* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://index.minfin.com.ua/exchange/archive/2022-12-01/>
- 8) MINISTERSTVO FINANCIÍ. *Statistiky finančního sektoru* [online]. [cit. 2024-03-14]. Dostupné z: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek 1. Mapa Ukrajiny.....	32
Obrázek 2. Nezaměstnanost na Ukrajině za rok 2019	50

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Metody výpočtu HDP výhody a nevýhody	74
Tabulka 2: Příklady příčin nezaměstnanosti	20
Tabulka 3. Seznam zemí a území podle HDP na obyvatele, mil. USD:.....	45
Tabulka 4. Počet registrovaných nezaměstnaných na Ukrajině v roce 2023, tis.os	47
Tabulka 5. Míra nezaměstnanosti na Ukrajině	75
Tabulka 6. Úroveň nezaměstnanosti obyvatelstva podle regionů v roce 2021, mil.	76
Tabulka 7. Platební bilance Ukrajiny (analytická forma) za rok 2023, mil.USD.....	77

8.3 Seznam grafů

Graf 1. Jak se změnil makroekonomické ukazatele v období 2010-2022, mil.USD.....	34
Graf 2. Jak se měnil HDP na Ukrajině v období 2010-2022, %.....	34
Graf 3. Zaměstnané/nezaměstnané osoby ve věku 15-70 let v období 2010-2022, tis.os ...	36
Graf 4. Míra nezaměstnanosti na Ukrajině v období 2010-2022, %	38
Graf 5. Čtvrtletní dynamika HDP Ukrajiny v období 2021-2024, %	39
Graf 6. Prognóza dynamiky HDP podle různých zdrojů, %.....	40
Graf 7. Trendy 2010 rok	
Graf 8. Trendy 2018 rok	41
Graf 9. HDP Ukrajiny v různých odvětvích ekonomiky v roce 2022	42
Graf 10. Struktura HDP na Ukrajině v roce 2022, %	43
Graf 11. Struktura HDP Ukrajiny podle sektorů ekonomiky v roce 2022	44
Graf 12. Poslední údaje o indexu spotřebitelských cen (CPI) na Ukrajině, %	51
Graf 13. Index CPI v období 2010-2022, %	52
Graf 14. Platební bilance Ukrajiny v období 1998-2023.....	56
Graf 15. Měsíční bilance zahraničního obchodu od začátku války, mil. USD.....	57
Graf 16. Kurz hřivny k dolaru v období 2010-2022 rok, UAH.....	60
Graf 17. Ukazatele HDP na obyvatele, tis. USD	61

8.4 Seznam zkratek

HDP – Hrubý domácí produkt

NBU – Nacionální banka Ukrajiny

CPI – Index spotřebitelských cen

MMF – Mezinárodní měnový fond

EBRD – Evropská banka pro obnovu a rozvoj

USD – Americký dolar

UAH – Ukrajinská hřívna

9 Přílohy

Příloha A: Metody vypočtu HDP výhody a nevýhody	74
Příloha B: Míra nezaměstnanosti na Ukrajině	75
Příloha C: Úroveň nezaměstnanosti obyvatelstva podle regionu v roce 2021, mil.	76
Příloha D: Platební bilance Ukrajiny za rok 2023, mil. USD	77

Tabulka 1: Metody výpočtu HDP výhody a nevýhody

Metoda výpočtu HDP	Popis	Výhody	Nevýhody
Výdajová	Měří jako součet veškerých výdajů na finální statky a služby v ekonomice.	Poskytuje přehled o využití příjmů obyvatel a vlády. Pomáhá identifikovat faktory ovlivňující ekonomický růst, jako je spotřeba, investice, vládní výdaje a obchodní bilance.	Nezahrnuje netržní transakce nebo nelegální obchod, což může zkreslit výsledky. Vyžaduje spolehlivá data o výdajích, která nemusí být vždy k dispozici.
Příjmová	Měří HDP jako součet všech příjmů generovaných výrobou statků a služeb.	Zaměřuje se na distribuci příjmů mezi různé ekonomické subjekty, což umožňuje hodnocení sociální spravedlnosti. Poskytuje údaje o mzdách, ziscích a dalších formách příjmů v ekonomice.	Zahrnuje pouze oficiální a zdaněné příjmy, což může vynechat neoficiální či nezdaněné příjmy. Může být obtížné určit přesné údaje o příjmech, zejména v odvětvích s vysokou mírou neformální ekonomiky.
Hodnotová	Měří HDP jako celkovou hodnotu vytvořenou v ekonomice.	Zaměřuje se na hodnotu vytvořenou v ekonomice a pomáhá identifikovat nejproduktivnější odvětví. Poskytuje informace o cenách a hodnotách zboží a služeb na trhu.	Neposkytuje informace o rozdělení příjmů nebo výdajích, což může omezit její užitečnost pro určité analýzy. Zahrnuje pouze oficiální a tržní transakce, což může vynechat neformální ekonomické aktivity.

Zdroj: Vlastní zpracování dle, Jurečka, Macháček (2023)

Tabulka 5. Míra nezaměstnanosti na Ukrajině

Míra nezaměstnanosti na Ukrajině od roku 2000 do 2021 (počet obyvatel v tis.)						
	Celková populace	Ekonomický aktivní obyvatelstvo	Zaměstnané obyvatelstvo	Nezaměstnané obyvatelstvo	Úroveň nezaměstnanosti	Zaregistrovaní nezaměstnaní
2000	48923,2	21150,7	18520,7	2630,0	12,4%	1178,7
2001	48457,1	20893,6	18453,3	2440,3	11,7%	1063,2
2002	48003,5	20669,5	18540,9	2128,6	10,3%	1028,1
2003	47622,4	20618,1	18624,1	1994,0	9,7%	1024,2
2004	47280,8	20582,5	18694,3	1888,2	9,2%	975,5
2005	46929,5	20481,7	18886,5	1595,2	7,8%	891,9
2006	46646,0	20545,9	19032,2	1513,7	7,4%	784,5
2007	46372,7	20606,2	19189,5	1416,7	6,9%	673,1
2008	46143,7	20675,7	19251,7	1424,0	6,9%	596,0
2009	45962,9	20321,6	18365,0	1956,6	9,6%	693,1
2010	45778,5	20220,7	18436,5	1784,2	8,8%	452,1
2011	45633,6	20247,9	18516,2	1731,7	8,6%	505,3
2012	45553,0	20393,5	18736,9	1656,6	8,1%	467,7
2013	45426,2	20478,2	18901,8	1576,4	7,7%	487,6
2014	42928,9	19035,2	17188,1	1847,1	9,7%	458,6
2015	42760,5	17396,0	15742,0	1654,0	9,5%	461,1
2016	42584,5	17303,6	15626,1	1677,5	9,7%	407,2
2017	42386,4	17193,2	15495,9	1697,3	9,9%	352,5
2018	42153,2	17296,2	15718,6	1577,6	9,1%	341,7
2019	41902,4	17381,8	15894,9	1486,9	8,6%	338,2
2020	41588,4	16917,8	15244,5	1673,3	9,9%	459,2
2021	41167,3	16666,8	14957,3	1709,5	10,3%	295,0

- Od roku 2014 – kromě okupovaných území (Krym, Sevastopol, část Donbasu)

Zdroj: Bank.gov.ua, 2022

Tabulka 6. Úroveň nezaměstnanosti obyvatelstva podle regionů v roce 2021, mil.

Region	Ve věku 15 let a starší	Ve věku 15-70 let	V pracovním věku
Ukrajina	10,4	10,5	10,9
Vinnitsa	11,6	11,6	11,9
Volyň	13,0	13,0	13,4
Dnipropetrovsk	9,9	10,0	10,2
Doněck	15,8	15,9	16,4
Žytomyr	12,4	12,4	12,8
Zakarpátí	12,0	12,0	12,3
Zápороží	11,9	12,0	12,3
Ivano-Frankovsk	9,2	9,3	9,9
Kyjiv	7,8	7,8	7,9
Kirovograd	13,7	13,8	14,3
Luhansk	15,6	15,8	16,3
Lviv	8,1	8,1	8,3
Nikolaev	11,9	12,0	12,4
Odessa	7,8	7,8	8,1
Poltava	13,1	13,1	13,5
Rovno	10,1	10,2	11,0
Sumy	10,2	10,2	10,7
Ternopol	12,6	12,6	13,0
Kharkov	7,2	7,2	7,4
Kherson	12,3	12,3	12,5
Khmel'nitsk	10,9	11,0	11,5
Čerkasy	10,5	10,5	10,7
Černovtsi	9,6	9,7	10,9
Černihiv	12,8	12,8	13,2
m.Kyjiv	7,5	7,6	8,0

Zdroj: Urkstat.gov.ua, 2022

Tabulka 7. Platební bilance Ukrajiny (analytická forma) za rok 2023, mil.USD

Bilanční články	I čtvrtlet I	II čtvrtletí	III čtvrtletí	IV čtvrtletí	2023 celkově
A. Běžný účet	-1851	-257	-4419		-6527
Bilance zboží a služeb	-9559	-7794	-10585		-27938
Bilance zboží	-5966	-6025	-8738		-20729
Export zboží	9790	8652	7365		25807
Import zboží	15756	14677	16103		46536
Bilance služeb	-3593	-1769	-1847		-7209
Export služeb	3979	3991	4044		12014
Import služeb	7572	5760	5891		19223
Bilance primárních příjmů	1420	1212	883		3515
Příjmy	3332	3123	3077		9532
Výdaje	1912	1911	2194		6017
Mzdy (rozvaha)	3166	2874	2772		8812
Příjmy	3171	2878	2776		8825
Výdaje	5	4	4		13
Příjmy z investic (rozvaha)	-1746	-1662	-1889		-5297
Příjmy	161	245	301		707
Výdaje	1907	1907	2190		6004
Bilance vedlejších příjmů	6288	6325	5283		17896
Příjmy	6584	6612	5570		18766
Výdaje	296	287	287		870
B. Kapitálový účet	50	39	26		115
Čisté půjčky (+)/ čisté dluhy (-) (=A+B)	-1801	-218	-4393		-6412
C. Finanční účet	-5691	-4117	-6080		15888
Přímé investice (saldo)	-1145	-1304	-1640		-4089
Přímé investice: aktivy	169	-23	-14		132
Přímé investice: pasivy	1314	1281	1626		4221
Portfoliové investice (saldo)	546	577	855		1978
Portfoliové investice: aktivy	388	552	707		1647
Portfoliové investice: pasivy	-158	-25	-148		-331
Základní kapitál	0	0	1		1
Dluhové cenné papíry	-158	-25	-149		-332
Sektor veřejné správy	44	-69	-66		-91
Banky	-96	0	-51		-147
Ostatní sektory	-106	44	-32		-94
Ostatní investice (saldo)	-4510	-2937	-5094		-12541
Ostatní investice: aktivy	4524	2415	1080		8019
Centrální banka	26	-95	-18		-87
Banky	1365	-180	-542		643
Ostatní sektory	3133	2690	1640		7463
Ostatní investice: pasivy	9034	5352	6174		20560
Centrální banka	0	-1	3		2
Sektor veřejné správy	7066	5167	6396		18629
Banky	-65	-79	6		-138
Ostatní sektory	2033	265	-231		2067
Dlouhodobé půjčky	18	207	292		517
Krátkodobé půjčky	3	39	9		51
Obchodní úvěry	2012	19	-532		1499
Chyby a opomenutí	582	453	201		1236

D. Konsolidovaný účet (=A+B-C)	3890	3899	1687	9476
E. Rezervy a související položky	3890	3899	1687	9476
Rezervní aktivy	3117	7242	673	11032
Půjčky od MMF	-773	3343	-1014	1556

Zdroj: Index.minfin.com.ua, 2023